

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1889. Andra Kammaren. N:o 34.

Lördagen den 13 april

kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet, och ledde herr vice talmannen under detta sammanträde kammarens förhandlingar.

§ 1.

Anmälades och godkändes nedannämnda förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nemligen

af *statsutskottet*:

n:o 33, angående fortsättning af statens jernvägsbyggnader; och

af *lagutskottet*:

n:o 34, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om åtgärder för skyddande af arbetares lif och helsa i arbetet.

§ 2.

Till fortsatt behandling företogs statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatsens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till kongl. ecklesiastikdepartementet, dervid i ordningen förekom

Punkten 18.

I en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 148) hade herr *S. J. Kardell* hemställt, att Riksdagen måtte genom omflyttning af anslag eller annorledes anvisa medel för upprättande af 9 nya lektors- och 23 nya adjunktsbefattningar, hvilka, till dess en omorganisation af de allmänna läroverken blefve genomförd, borde uppföras på en för hela rikets allmänna läroverk gemensam stat, med rätt för Kongl. Maj:t att efter omständigheterna fördela befattningarna på de olika läroverken och skyldighet för innehafvarne att underkasta sig förflyttning från ett läroverk till ett annat;

att Riksdagen måtte anvisa medel till tillfällig löneförbättring, i likhet med för öfrige lektorer och adjunkter, åt dessa befattningars

Ang. ifrågasatta anslag till nya lärarebefattningar vid de allmänna läroverken m. m.

innehafvare och till ålderstillägg för dem, som dertill kunde blifva berättigade; samt att Riksdagen måtte höja anslaget till extralärare och vikarier vid de allmänna läroverken så, att extralärare, som i minst fem år tjenstgjort vid allmänt läroverk och som vore kompetent att söka och erhålla ordinarie lektors- eller adjunkt-befattning vid sådant läroverk, måtte kunna erhålla ett årligt arfvodestillägg af 500 kronor.

Ang. ifrågasatta anslag till nya lärare-befattningar vid de allmänna läroverken m. m.
(Forts.)

Under *mom. a)* af nu föredragna punkt hemstälde emellertid utskottet, att herr Kardells förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde:

Herr Kardell: Må hända anser någon, att jag, då jag väckt motion i här föreliggande fråga, uppträdt på ett område, på hvilket den enskilde riksdagsmannen icke bör uppträda som motionär. Jag medgifver villigt, att detta omdöme skulle vara till en viss grad berättigadt, om jag varit nog förmäten att föreslå en verklig omorganisation af läroverken. Men detta är ingalunda fallet. Jag har endast åsyftat åstadkommandet af en provisorisk åtgärd, afsedd att fortvara blott till dess den stora läroverksreformen kommer till stånd, och egnad att i någon mån minska brödbekymren och lindra oron hos de så talrika extra ordinarie lärarne.

Och väl måste man medgifva, att de obefordrade lärarne hafva stor anledning till missnöje, att deras ställning är mycket bedröflig. Ty, då deras antal på senare tiden betydligt ökats — den nödvändiga följden af den starka tillströmningen af lärjungar till de allmänna läroverken i de större städerna — så har redan denna omständighet i och för sig betydligt minskat desse lärares utsigter på en snar befordran till ordinarie anställning. Ännu mera hafva dessa utsigter förmörkats derigenom att regeringen, naturligtvis i akt och mening att förbereda den blifvande omorganisationen, satt en mängd ordinarie platser vid vissa lägre läroverk och pedagogier på vakans. De sålunda på vakans satta platsernas antal lär för närvarande stiga till sextio.

Att de ordinarie lärarebefattningarnas antal skulle minskas, var dock icke Kongl. Maj:ts mening, så framt man får döma af den kongl. propositionen till 1887 års förra Riksdag, tvärt om; de skulle ökas och de befattningar, som skulle indragas vid nämnda lägre läroverk, skulle läggas till vid de allmänna läroverken i de större städerna, der de vore mer behöfliga. Men så har ännu icke skett af helt naturliga skäl. Följderna af allt detta hafva icke dröjt att visa sig; de svåra olägenheter, som hafva uppstått för undervisningen i följd deraf, att de extra ordinarie lärarnes antal är allt för stort i förhållande till de ordinarie lärarnes, utvecklades fullständigt i dåvarande statsrådet och chefens för ecklesiastikdepartementet anförande till statsrådsprotokollet af den 14 februari 1887. Jag har tagit mig friheten att i min motion citera en del af nämnda anförande, som der återfinnes på den första sidan, och jag behöfver således icke här uppläsa detsamma. Dessa olägenheter hafva sedan dess än mer ökats. Äfven hafva inträffat mycket menliga följder för lärarne sjelfva.

Då en lärarebefattning anslås ledig, i synnerhet en adjunkts- eller kollegabefattning, anmäler sig alltid en mycket stor mängd sökande till den lediga platsen. Medelåldern vid befordran till ordinarie tjänst har på de sista 15 åren stigit ifrån 28 till 37 år, och extra ordinarie lärare finnas af ända till 59 års ålder; medelantalet af tjänstgörings-terminerna före dylik befordran har under samma tid växt från 3 till 15. Man har talat om öfverbefolkning på lärarebanan, men någon sådan finnes ej, ty alla dessa extra ordinarie lärare äro redan anstälde i statens tjänst och behöfvas nödvändigt. Dessa förhållanden, hvilka äfven äro så menliga för sjelfva undervisningen, böra ej, kunna ej länge fortfara.

*Ang. ifråga-
satta anslag
till nya lärare-
befattningar
vid de all-
männa läro-
verken m. m.*

(Forts.)

Jag har nu tänkt, att emot regeringens provisoriska åtgärd, att sätta ofvannämnda lärarebefattningar på vakans, borde sättas en annan provisorisk anordning med syfte att neutralisera de för de extra ordinarie lärarne menliga följderna af den förra och på sätt och vis återböda åt läroverken och lärarne de nu förlorade ordinarie läraretjänsterna. Denna anordning skulle bestå i uppförande på hela rikets gemensamma stat af ett visst antal ordinarie befattningar, till antalet ungefär motsvarande de på vakans satta platserna. Således är det här, noga taget, ej fråga om nya statstjänster, utan endast ett försök att återvinna hvad som för tillfället gått förloradt.

Utskottet yttrar i motiveringen af sin hemställan, att jag skulle hafva sagt i min motion, att läroverks-reformen blifvit för längre tid undanskjuten. Jag har dock endast sagt, att den blifvit undanskjuten, och anser icke, att adverbialet »för längre tid» får underförstås vid verbet undanskjuta. Utskottet säger vidare, att jag uttalat den åsigt, att de af mig förordade åtgärderna kunna och böra vidtagas oberoende af förändringar i läroverksorganisationen för öfrigt. Jag är fortfarande af den åsigt, att de både kunna och böra detta under nuvarande förhållanden. Den nu föreliggande frågan behöfver ingalunda tagas i sammanhang med frågan om den egentliga läroverks-reformen. Frågan om de extra ordinarie lärarne är ju redan fullt klar, utredd som den är i den kongl. propositionen af år 1887. Olägenheterna af ett uppskof med denna frågas lösning äro också större nu än då. Men den egentliga läroverks-reformen är visserligen ett mycket svårlöst problem, och det är sålunda icke så mycket att undra på, om den låter vänta på sig och om en samvetsgrann regering anser sig böra fundera på saken både en och två gånger, innan den framlägger ett nytt förslag till lösning af nämnda fråga. Emellertid anser jag utskottets antagande, att läroverksfrågan inom kort förekommer till slutligt afgörande, glädjande, emedan jag icke kan föreställa mig, att detta utskottets yttrande blott är en tom fras, utan att det hvilar på till en del objektiva grunder, och jag finner äfven detta utskottets antagande till en viss grad bekräftadt af herr ecklesiastikministerns svar på den till honom af herr Sven Nilsson ställda interpellationen.

Det är likväl skada, att de extra ordinarie lärarne skola sitta emellan och göras till syndabockar för ett uppskof, i hvilket de icke hafva någon del. Icke hafva de kunnat hindra de ofvannämnda ordinarie befattningarnas ställande på vakans, icke kunna de påskynda reformen. Men äfven blott ett år är en god del af en människas

Ang. ifrågasatta anslag till nya lärarebefattningar vid de allmänna läroverken m. m.

(Forts.)

lefnad, i synnerhet om hon, såsom fallet är med en stor del af de extra ordinarie lärarne, hunnit ett långt stycke fram på lifvets bana. Och hvarje år, som går under de nuvarande förhållandena, medför sålunda för dem en svår förlust.

Då emellertid utskottet afstyrkt min motion, utan att någon reservation finnes, så vill jag icke framställa något yrkande i afseende på 1 och 2 momenten af densamma, men håller så mycket mer på det tredje momentet, i hvilket jag begär, att Riksdagen måtte höja anslaget till extralärare och vikarier vid de allmänna läroverken så, att extra ordinarie lärare, som i minst 5 år tjenstgjort vid allmänt läroverk och som är kompetent att söka och erhålla ordinarie lektors- eller adjunktsbefattning vid sådant läroverk, måtte kunna erhålla ett årligt arfvodestillägg af 500 kronor. Jag gör detta så mycket hellre, som denna begäran icke blott är förestafvad af hänsyn till rättvisa och billighet, utan äfven icke har det minsta att skaffa med frågan om läroverksomorganisationen.

Jag ber nu först och främst att få påpeka, att staten skattar penningvärdet af det arbete, som en i lägsta lönegraden varande adjunkt årligen utför, till 2,000 kronor. Denna uppskattning är låg, då för samma arbete, ehuru förenadt med större erfarenhet, under vissa omständigheter betalas nära nog dubbla beloppet af nämnda summa. Men den extra ordinarie läraren utför samma arbete som den ordinarie. Han har, så vida han är kompetent att söka ordinarie befattning, fått genomgå lika lång studiekurs, han har aflagt samma examina, han har lika många tjenstgöringstimmar i veckan, stundom flera. Ty det är icke samma förhållande vid läroverken som vid andra embetsverk, att extra ordinarie lärarna hafva ett mindre betungande arbete än ordinarie. Så mycket mera billigt är det då, att den extra ordinarie läraren för sin mödosamma tjenstgöring erhåller, åtminstone efter 5 års arbete, i arfvode ett belopp, som är lika med den lägsta lön, som en ordinarie lärare erhåller.

Fordom var äfven arfvodet för extra lärare lika stort med den lägsta lönegradens adjunktslön, men nu har detta förhållande ändrats, och en sådan likställighet var dock mindre nödvändig förr, då extralärarnes befattningar endast voro kortvariga expektansplatser och den extra ordinarie läraren vanligen efter 2 till 4 terminers tjenstgöring befordrades till ordinarie plats. Men nu kan man näppeligen anse nämnda befattningar för expektansplatser, då de vanligen upptaga en dryg del af lärarens bästa mannaålder, och det finnes extra ordinarie lärare af nära 60 års ålder.

Jag ber vidare att få anmärka, att lärarne i allmänhet utgått från fattiga föräldrahem. Lärarebanan innebär nemligen icke för rike mans barn något synnerligen lockande, vare sig i ekonomiskt afseende eller i socialt afseende eller med hänseende till tjenstgöringens beskaffenhet. Följden af det nämnda förhållandet är den, att den blifvande läraren efter afslutad utbildning för sitt kall i regeln är skuldsatt. Förblifver han sedan extra lärare under en längre tid, så har han alls ingen utsigt att under hela denna tid kunna göra någon afbetalning på sina skulder, utan får han vara glad om han kan nödtorftigt draga sig fram och betala ränta på skulderna. Ja äfven för

att kunna göra detta, måste de fleste extra ordinarie lärare söka skaffa sig biförtjenster genom extra arbete, i synnerhet genom privatlektioner, hvilka äro så ansträngande. Nedtyugda af hopade görenål, af fattigdom och bekymmer, förlora de då lätt sin själsspänstighet, sin hänförelse, och deras ifver svalnar. Det är klart, att detta är till men ej blott för dem sjelfve, utan äfven för det allmänna. Få förhållandena utveckla sig i samma riktning som hittills, blir medelåldern vid befordran till ordinarie plats snart öfver 40 år. Så mycket mer af nöden är det då att gifva de extra ordinarie lärarne det ifrågavarande arfvodestillägget.

Ang. ifrågasatta anslag till nya lärarebefattningar vid de allmänna läroverken m. m.
(Forts.)

Denna kammare har alltid visat sig hafva ett öppet sinne och en öppen hand för den andliga odlingens kraf, och jag beder er, mine herrar, att äfven denna gång lägga eder välvilja för denna odling i dagen genom att taga de extra lärarne under armarne.

Min afsigt hade varit att yrka återremiss till utskottet af min motions tredje moment, på det utskottet, efter att hafva inhemtat upplysningar om antalet af de extra ordinare lärare, som kunna komma i fråga att erhålla arfvodestillägg efter de af mig föreslagna grunder, måtte hemställa om en bestämd summa att under rubrik »arfvodestillägg åt extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken» upptagas i riksstaten. Men då frågan om återremiss redan fallit i Första Kammarerna, så återstår för mig blott en utväg att nu kunna vinna målet, nemligen att yrka bifall till nämnda moment. Medan jag sålunda, herr vice talman, icke framställer något yrkande i afseende på de båda första momenten af min motion, så anhåller jag härmed att få yrka bifall till samma motions tredje moment, angående arfvodestillägg om 500 kronor åt extra ordinarie lärare, och yrkar jag sålunda afslag på utskottets hemställan angående samma moment.

Herr Nilson från Lidköping. Alla till innevarande Riksdag gjorda framställningar om nya anslag till de allmänna läroverken äro af statsutskottet afstyrkta utan att hafva upptagits till någon egentlig pröfning. Utskottet antager nemligen, att läroverksfrågan i sin helhet inom kort skall förekomma till slutligt afgörande, och anser vid sådant förhållande det vara mindre lämpligt, att de nu väckta motionerna upptagas till behandling annorlunda än i sammanhang med öfriga delar af den ifrågasatta nya läroverksorganisationen. Detta utskottets skäl må väl kunna ega ett visst berättigande i afseende å hvad som i öfrigt är föreslaget, men det kan omöjligen ega giltighet i fråga om 3 mom. i den af herr Kardell afgifna motion. Äfven om man måste finna sig i att, i afvaktan på det stora organisationsförslaget, de väckta förslagen om partiella åtgärder till afhjelpande af de svåraste olägenheterna i det nuvarande skolsystemet undanskjutas tills vidare, så står man dock knappast till svars med att längre låta den stora mängden af extra ordinarie lärare och vikarier vänta på en af behovet högst påkallad förbättring i deras ställning och vilkor. Desse lärare utgöra mer än 27 procent af hela antalet ämneslärare i riket, och vid en del skolor nära de sig, ja till och med öferskrida antalet ordinarie lärare. Medelåldern för deras befordran till ordinarie befattning uppgår till nära 38 år, och mången förtjent extralärare kan helt visst få vänta

Ang. ifrågasatta anslag till nya lärarebefattningar vid de allmänna läroverken m. m. vida längre på sin befordran. Ett sådant förhållande måste man ju erkänna vara allt för abnormt. Här är det sålunda högst trängande, att Riksdagen beviljar ett anslag till löneförbättring åt dessa styfmoderligt behandlade lärare. Denna fråga har för öfrigt icke det ringaste sammanhang med läroverksfrågan i öfrigt, utan kan och bör behandlas och afgöras fristående för sig.

(Forts.)

På dessa skäl ber jag att på det varmaste få instämna med den föregående talaren i det yrkandet, att Riksdagen måtte höja anslaget till extralärare och vikarier vid de allmänna läroverken så, att extralärare, som i minst fem år tjenstgjort vid allmänt läroverk och som är kompetent att söka och erhålla ordinarie lektors- eller adjunktsbefattning vid sådant läroverk, må kunna erhålla ett årligt arfvodestillägg af 500 kronor. Med afseende å storleken af det reservationsanslag, som härtill skulle erfordras, har man af en här i kammaren utdelad prememoria inhemtat, att för närvarande de lärare, som skulle kunna komma i åtnjutande af detta lönetillägg, uppgå till ett antal af 88, och därför, äfven om antalet till nästa år skulle i någon mån ökas, tror jag, att man icke behöfver beräkna detta anslag till mer än 50,000 kronor, då det skulle komma att räcka till för dylika lönetillägg åt ett antal af 100 extralärare.

Såsom tillägg till hvad herr Kardell föreslagit, ber jag alltså få föreslå, att i 1890 års stat måtte för ifrågavarande ändamål uppföras ett reservationsanslag af 50,000 kronor.

Herr Andrén: Herr talman, mine herrar! Jag tror, att det varit få frågor före vid denna riksdag, om hvilka man kunnat säga, att vid dem förefunnits så ömmande skäl, som de, hvilka här föreligga. Jag tror upprigtigt, att om staten ännu några år skall fortsätta att ordna undervisningen på det sätt, som den nu gjort, skall det icke dröja länge förr än här uppväxer ett sannskyldigt lärareproletariat, hvilket hvarken för lärarne sjelfva eller undervisningen kan vara till gagn.

I detta afseende anser jag tillräckligt att påpeka några få siffror, som redan förut omnämnts. Det fins för närvarande icke mindre än 109 extralärare och 9 extra ordinarie lektorer, och om man med dessa sammanslår antalet vikarierande lärare, så utgör hela summan 254, eller 27,3 procent af hela antalet ämneslärare. Tager jag sedan reda på, hvilken medelålder och tjenstgöringstid i medeltal numera faktiskt berättigar dem till erhållande af ordinarie adjunktsbefattning, så får jag veta, att numera behöfvas härtill fyllda 37 år, medan det läsåret 1873—1874 behöfdes allenast 28 år, och sålunda är detta en ökning med 9 år. Medeltjenstgöringstiden, som nu är 15,2 terminer, var då 3,25 terminer. Detta är verkligen en tröstlös ekonomisk ställning och sorgliga utsigter för hela lifvet. Tror man verkligen att, om man önskar att dessa lärare skola kunna fylla de pligter, som samhället ställer på dem, de vid 37 års ålder kunna lönas med 1,500 kronor. Faktiskt är, att de aldrig få tillfälle att grunda egen familj, aldrig kunna uppfylla de kraf, som staten i många fall ställer på sina medborgare.

Detta är emellertid förut påpekadt och var kanske därför onödigt att upprepa, men jag vill nu öfvergå till en annan sak.

Statsutskottet yttrar i sitt betänkande på sid. 32: »Motionären synes nu föreställa sig, att läroverksreformen blifvit för längre tid undanskjuten, och har tillika uttalat den åsigt, att de af honom förordade åtgärderna kunna och böra vidtagas oberoende af förändringar i läroverksorganisationen för öfrigt. Af hvad utskottet vid punkten 17:o här ofvan anfört torde emellertid framgå, att utskottet för sin del antager, att läroverksfrågan inom kort förekommer till slutligt afgörande.» Jag säger upprigtigt, att om jag hade en så ljus uppfattning af framtiden som utskottet, så skulle jag icke vilja bråka härom, men jag fruktar för att utskottet är allt för optimistiskt. Litet hvar af herrarne hafva sett läroverksfrågans behandling på de senare åren och huru långsamt den fortskrider, och herrarne veta, hvilka svårigheter här ligga i vägen, samt huru oense man är både om medlen för denna reform och kanske ännu mera om målet. Här strider man nu, om det skall blifva en klassisk eller en real bildning, och, med afseende å organisation, om man skall hafva folkskolan till bottenskola eller ej. Somliga vilja behålla det nuvarande systemet med terminsafgifter, andra icke, och slutligen finnas de, som anse att ingenting kan göras. Det är af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet påpekadt, att denna fråga sammanhänger med frågan om universitetsbildningen, och vid universiteten se vi lika många stridiga åsichter fram och tillbaka om denna reform. Det är ju möjligt, att statsutskottet har rätt, men kanske ock jag icke har så orätt uti, att det kommer att dröja länge nog, innan denna fråga blir löst, och innan der kommer någon *deus ex machina*, som tager sig för att lösa densamma. Under tiden kan man tillämpa det gamla ordspråket, att, medan gräset växer, dör kon. Faktiskt är, att lärarne under tiden få svälta sig fram och föra en sorglig existens. Deraf lida äfven skolorna, och ur alla synpunkter är denna sak ordnad på ett sätt, som alldeles icke länder till heder för vårt land.

Majoriteten i denna kammare har och måste många gånger med skäl anses hafva motsatt sig öfverflödiga anslag och stora löner, men denna majoritet har äfven icke visat sig njugg, utan tvärt om mycket frikostig, när det gällt att gifva någon förhöjning åt svagt aflönade tjänstemän, som med svårighet kämpa för det dagliga brödet. Det är sådana tjänstemän, som vi i dag hafva att göra med, och därför hoppas jag, att de, som väckt denna fråga, icke förgäfves vädjat till denna kammares goda hjerta.

Jag vill nu icke yttra mig mera utan endast yrka bifall till tredje punkten i herr Kardells motion.

Herrar *Wretlind* och *Thestrup* förenade sig med herr *Andréu*.

Herr *Ahlström*: Herr vice talman, mine herrar! Jag kan mycket väl förstå, att statsutskottet, med den uppfattning det förklarar sig hafva, att den länge väntade omorganisationen af våra läroverk skall vara i den närmaste framtiden förestående, icke velat tillråda ett frångående af den princip, som gjort sig gällande i afseende å tillsättningen af platser vid läroverken, som blifvit vakanta, nemligen

Ang. ifrågasatta anslag till nya lärarebefattningar vid de allmänna läroverken m. m.

(Forts.)

Ang. ifrågasätta anslag till nya lärare-befattningar vid de allmänna läroverken m. m. att en del sådana platser icke för närvarande skola besättas, och att därför utskottet icke velat tillstyrka den förra delen af herr Kardells motion, ehuru, såsom i densamma påpekats, ett bifall till den delen af motionen icke skulle komma att i någon mån verka hindrande för en blifvande organisations genomförande; men hvad jag deremot icke kan förstå, är att utskottet afstyrkt den senare delen af ifrågavarande motion. Jag sade *afstyrkt*, men det är icke rätta ordet, ty utskottet har icke afstyrkt utan helt enkelt förbigått densamma, utan att nämna ett ord om den. Jag kan icke fatta detta anorlunda än som ett medgifvande från utskottets sida af motionens befogenhet i denna del. Utskottet hade säkerligen icke kunnat taga denna del af motionen under behandling utan att också nödgas erkänna dess befogenhet och tillstyrka bifall dertill. Det har utskottet icke velat, och därför har det tegat.

(Forts.)

Jag anser för min del och tror icke att någon skall kunna förneka, att både rättvisa, billighet och klokhet mana Riksdagen att bifalla denna del af motionen.

Rättvisan fordrar det, ty dessa extralärare, af hvilka många redan tjenstgjort vid skolan vida mer än fem år, voro, då de gingo in i skolans tjenst, berättigade att tänka sig sina framtida utsigter sådana, som de efter dåvarande förhållanden tedde sig; men hurudana förhållandena då voro och hurudana de nu blifvit, det hafva föregående talare med ledning af de tabeller, som ibland oss utdelats, redan visat, så att jag vill icke nu upptaga tiden härmed. Denna särdeles bedröfliga ställning för extralärarne i afseende å befodringsrätt, som kommit att inträffa under de senare åren, har till en stor del sin grund i beslutet att hålla vissa lärareplatser vakanta. Det kan icke falla mig in att ifrågasätta rättmätigheten eller lämpligheten af detta beslut, men lika rättmätigt som detta var, då det fattades, lika rättmätigt anser jag ock den förhoppning hafva varit, som man hyst, att från regeringen skulle kommit någon framställning om att afhjelpa extralärarnes betryck. Då det nämnda beslutet fattades, var säkerligen icke afsigten, ja icke ens tänkt, att sådant långt dröjsmål i befodran skulle inträffa, som nu blifvit fallet, men om samma beslut icke tillkommit, så skulle mången af dessa extralärare redan hafva vunnit ordinarie anställning och sålunda haft i årlig inkomst 2,000 kronor, ja, en och annan af dem skulle må hända redan hafva hunnit upp i högre lönegrad, i stället för att de nu alla få nöja sig med den ringa ersättningen af 1,500 kronor. Staten gör alltså på dessa extralärare en ren vinst, som ingalunda kan hafva varit afsedd och icke heller är staten värdig.

Billigheten fordrar också ett tillmötesgående af de framställda anspråken, ty extralärarne hafva ett lika magtpåliggande och lika ansträngande arbete som de ordinarie lärarne, ja i vissa fall till och med ännu mera träget, och den lön, de uppbära, kan väl icke, huru stor sparsamhetsvän man än må vara, sägas vara tillräcklig under en lång följd af år för den, som i likhet med dem måst offera många år och dryga kostnader, hvartill de flesta skaffat medel genom skuldsättning, för sin akademiska utbildning och daning för lärarekallet, upp-

offringar, som säkerligen, om de riktigt å andra håll, skulle i ekonomiskt afseende hafva burit vida bättre frukter.

Slutligen talar äfven *klokheden* för att Riksdagen bör bifalla den senare delen af herr Kardells motion. Som jag nyss antydde, hafva de fleste af ifrågavarande extra lärare och vikarierande lärare måst åsamka sig skuld för sin utbildning, och den aflönning, de åtnjuta, kan omöjligt, synnerligen om de komma att tjenstgöra i en dyr stad, vara tillräcklig för att utöfver deras lefnadskostnader och förräntande af skulden förslå äfven till densamma amortering. Om nu en sådan extralärare år efter år får förblifva i samma tryckta ekonomiska ställning, utan att se någon utväg till förbättring, åtminstone så vida han vill uteslutande egna sig åt skolans tjenst och icke söka några biförtjenster med uppoffring i större eller mindre mån af det nit och intresse, som annars skulle egnats skolan, så må man icke förundra sig, om han känner sig missnöjd med den bana han valt, och om i sådant fall hans nit och arbetshåg och lust skulle slappas, kan icke heller det förefalla underligt. Man har ofta i denna kammare, då det varit fråga om förbättring af tjenstemäns löneförmåner, talat om att de böra vara så aflönade, att icke näringsbekymmer störande inverka på deras arbete. Men om detta kan sägas med fog om någon, måste det väl i första rummet vara om dem, hvilka ha det tröttande och ansträngande arbetet att undervisa i skolan. För en lärare är sinnets lugn och jemmod säkerligen i vida högre grad behöfligt än för någon annan, om han skall kunna fullgöra sitt magtpåliggande värf, och kan han det ej, så återverkar det ovedersägligen på lärjungarne. Man kan väl tänka sig att sedan Första Kammaren — likvisst med ringa pluralitet och endast af formelt skäl — afslagit äfven den senare delen af hr Kardells motion, det icke kan vara stor utsigt att här vinna bifall för densamma, men liksom det någon gång tillförene händt i dylikt fall, hyser jag någon förhoppning, att denna kammare äfven nu skall kunna mer än medkammaren behjerta angelägenheten af förevarande förslag och visa sig vilja räcka en hjälpsam hand åt dessa synnerligen behöfvande extralärare, och i denna förhoppning, herr talman, ber jag få yrka bifall till herr Kardells motions senare del med det tillägg, som blifvit gjordt af herr Nilson.

Ang. ifrågasatta anslag till nya lärarebefattningar vid de allmänna läroverken m. m.
(Forts.)

I detta yttrande instämde herrar *Stockenberg*, *Beskow*, *Martin*, *Söderblom* och *Annéus*.

Herr Sven Nilsson: Jag kan verkligen icke förstå, hvad det skall tjena till att stå så länge och tala om förevarande fråga i det skick den nu föreligger. Om man bifaller motionärens i kammaren framlagda förslag, som utgöres af senare delen af hans motion, så hänger ju hela frågan så att säga i luften. Kongl. Maj:t har icke framställt något förslag om anslag, motionärerna ha icke heller begärt något bestämdt anslag och ingen annan motion föreligger i det afseendet. Den ene motionären har nu räknat ut, att det skulle kosta 50,000 kronor. Ingen motion är väckt derom, och följaktligen fins ingen utredning, som ligger till grund för yrkandet. En utredning böra vi väl ha, och den borde väl komma från regeringen. Den enda utväg,

Ang. ifrågasatta anslag till nya lärarebefattningar vid de allmänna läroverken m. m. (Forts.)

som skulle kunna stå till buds för denna kammare att få denna utredning, och i sammanhang dermed ett förslag om summan, vore att återremittera förslaget till statsutskottet, men då Första Kammarerna redan bifallit utskottets förslag, kan ju intet annat deraf inträffa, än att utskottet uppmanar Andra Kammarerna att fatta sitt beslut, och då förefinnes frågan vara i samma läge som förut. Således tror jag ej det nu fins någon utsigt att vinna något, om kammaren skulle vara böjd för att bifalla förslaget.

Jag har i denna fråga samma uppfattning som vid den föregående. Jag anser nemligen, att den hänger tillsammans med den stora läroverksreformen. Det förundrar mig visst icke, att lärarne försöka göra sina åsichter gällande i kammaren, ty det är alldeles uppenbart, att för hvarje gång deras begäran afslås, skall den blifva ett ytterligare tryck på vederbörande att befordra påskyndandet af reformen, ty är det verkligen så illa stäldt som en talare sagt, eller att alla dessa extralärare skulle stå i begrepp att begära sitt afsked, d. v. s. göra strejk, så lär väl icke Kongl. Maj:t kunna dröja längre med att framlägga ett förslag till läroverksreform, i synnerhet som Kongl. Maj:t nu vet att både Första och Andra Kammarerna vilja, att denna reform skall genomföras samtidigt med den stora läroverksreformen.

På förmiddagen framställdes ett spörsmål till statsrådet, om man hade att förvänta denna fråga till nästa riksdag. Svaret blef sådant jag väntade; man fick icke veta mer än man visste förut. Jag har dock det vissa hoppet, att för en påtryckning från Riksdagen och från lärarne regeringen icke skall kunna dröja med denna fråga, och därför har jag icke ogera sett att dessa motioner framkommit, ty om vi på det sättet hjälpas åt, är det som sagdt antagligt, att vi skola snart få fram förslaget. Jag tror emellertid, som sagdt, att, i det skick frågan nu föreligger, det icke är skäl att tala längre om saken, och jag anhåller om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Nyström: Trots påminnelsen om möjliga formella svårigheter, som skulle ställa sig i vägen, vågar jag dock med några få ord framhålla vissa sidor af saken, som synas mig böra inverka på kammarens uppfattning. Det är ju redan påpekadt från motionärerna allt det behjertansvärda, som kan ligga i extralärarnes nuvarande ställning. Äfvenledes är det framhållet, att det enda skäl statsutskottet anfört är afseende på den stora läroverksfrågan. Denna framtidsfråga skall således åter igen ställa sig i vägen för hvad man annars skulle anse rätt och billigt, ty det kan icke förnekas, att det är orätt och obilligt, att desse extralärare, efter så hårdt arbete och efter att i fem års tid ha dokumenterat sig, skola lönas med blott 1,500 kronor. Det blir, helst i en stad med dyra lefnadskostnader, en bekymmerfull existens, helst då studieskulderna lägga sten på börda. Jag kan icke finna annat, än att den ställning, till hvilken en extralärare är dömd, är i högsta grad behjertansvärd. Jag vill icke ingå i några vidare detaljer, då sådana redan äro framhållna. Men jag vill påpeka en sak. Man tänker sig lätt, på tal härom, att det är en vanlig extraordinarie fråga, men man glömmar då alltid, att fastän desse lärare kallas extra och deras aflöning är extra, så är deremot arbetet ordinarie och väl så betungande som för de öfriga. Så vidt jag kan döma efter någon direkt

erfarenhet, måtte ock deras tillfälle till att genom biförtjenster upphjelpa de 1,500 kronorna vara ganska ringa och litet inbringande.

Med afseende på herr Sven Nilssons påminnelse att, därför att det icke framstälts något bestämdt yrkande om en viss summa, saken derigenom skulle vara förfallen, så får jag säga, att det vore bra hårdt, om på grund af sådana formella skäl kammaren, efter att möjligen blifvit öfvertygad om att föreliggande behof är påkalladt af rättvisa och billighetskraf, skulle nödgas afstå från att gifva sin mening eftertryck. Om det ock icke framstälts i motionen yrkande på en hel stor summa, så hade dock framstälts anslagsyrkande i syfte att bereda löneförhöjning för de särskilda lärarne. Jag hoppas, att så skall ske. Det är godt och väl att hushålla, men väl så viktigt är att hushålla med de andliga krafter, som vi hafva och som uppbara och fortplanta vår kultur. På grund häraf ansluter jag mig till herr Kardells motion.

Ang. ifrågasatta anslag till nya lärarebefattningar vid de allmänna läroverken m. m.

(Forts.)

Med herr Nyström instämde herrar *Wittrock*, *Svensson* från Karlskrona, *Werner*, *C. O. Berg* och *Sundberg* från Vexjö.

Herr Ahlström: Jag begärde ordet endast med anledning af herr Sven Nilssons yttrande att i förevarande fall kammaren icke skulle kunna besluta bifall, utan, om något yrkande i denna kammare skäligen kunde göras, borde det varit om återremiss. Det hade, såsom den förste talaren nämnde, varit meningen att yrka återremiss, derest frågan icke redan fallit i Första Kammaren. Derefter kan ju, såsom vi veta, en återremiss icke tjena något till, men deremot är icke frågan fallen genom Första Kammarens beslut, derest Andra Kammaren skulle vilja taga hänsyn till de talande skäl, som här blifvit anförda, och bifalla arfvodestillökningen. Något giltigt hinder härför torde icke förefinnas deri, att uti motionen icke kunnat fixeras någon viss summa såsom nödig för behofvets fyllande. Motionären har begärt 500 kronor för hvarje extra och vikarierande lärare, som tjenstgjort mer än fem år. Men nu har man yrkat, på det statsutskottet skulle hafva ett visst belopp att vid statens reglerande beräkna, att ett reservationsanslag af 50,000 kronor måtte för ändamålet ställas till Kongl. Maj:t förfogande. Från motionens form torde icke kunna hemtas giltigt skäl att afslå detta förslag. Bifalles det, ankommer ju sedan på Kongl. Maj:t att anskaffa utredning om huru många lärare äro berättigade att erhålla denna hjälp. Enligt en uträkning, som vi fått oss tilldelad, men som icke är officiell, utgör antalet 88. Detta är antagligen något mindre än det verkliga antalet, men säkerligen är det icke så mycket mindre, att icke 50,000 kronor skulle förslå. För staten blefve ju bestämmandet af nämnda belopp, äfven om det vore något för stort, ingen särskild uppoffring, då anslaget vore satt såsom reservationslag, och hvad som blefve öfver således skulle besparas. Jag fortfar i mitt förra yrkande om bifall.

Herr Elowson: Utskottet har vid behandlingen af nu föreliggande ärende ställt sig på en högpolitisk ståndpunkt. Det har sammanbundit denna fråga, som väl i och för sig är af små dimensioner, med den afväntade läroverksreformen. Det synes mig, som om stats-

Ang. ifrågasatta anslag till nya lärarebefattningar vid de allmänna läroverken m. m.

(Forts.)

utskottet har fått ett tillräckligt tydligt svar på denna argumentation redan i förmiddags. Som mig synes, har utskottets uttalande antagit så att säga karakteren af en interpellation. Denna interpellation har likväl på förmiddagen blifvit af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet besvarad, och han har hänvisat till det organiska sammanhang, som eger rum mellan läroverken och universiteten, och det synes mig, som om detta svar vore för närvarande tillfredsställande. För min del kan jag icke finna, att den väntade läroverksreformen står i något det ringaste samband med den fråga, motionären, herr Kardell, väckt, för så vidt vi nemligen hålla oss till den sista och tredje punkten. Dessa extralärare kunna vid en blifvande läroverksreform intaga en tveggehandad ställning. Antingen blifva de ordinarie — och då få de, oberoende af hvad Riksdagen nu besluter, den aflöning Riksdagen då kommer att bestämma — eller också få de icke någon anställning, och då äro de uteslutna från riksstaten. Jag för min del kan därför icke finna, att de nuvarande extra lärarne stå i något som helst sammanhang med afseende på sina arfvoden till den blifvande läroverksreformen.

I afseende på sjelfva realiteten vill jag fästa herrarnes uppmärksamhet på en väsentlig skilnad mellan förr och nu. För åtskilliga år sedan använde staten studenter såsom extra lärare; ty det fans inga andra att tillgå. Det kunde då må hända vara skäl, att de hade mindre aflöning. För närvarande är det öfverflöd på extraordinarie lärare, som fullgjort alla vilkor för att blifva utnämnda till ordinarie lärare. Och det synes mig synnerligen hårdt för desse, att de skola gå och tjena för en aflöning, som jag vågar försäkra är alldeles otillräcklig för deras tarfliga uppehälle.

Jag tager mig friheten omnämna ett sakförhållande ur min erfarenhet. Det händer ofta, att, då en tjänst anslås ledig, numera en massa sökande anmäler sig. Det inträffade så förlidet år, då en adjunkt skulle tillsättas i något läroämne inom Karlstads stift. Många sökande anmälde sig. Ibland desse var en, som hade aflagt, innan han kom till Karlstad, sex undervisningsprof. Han hade icke i något af dessa erhållit betyg understigande cum laude. Äfven i Karlstad aflade han ett glänsande prof och fick der ett högre betyg än cum laude. Det oaktadt erhöi han icke den ordinarie tjänsten. Ty det var en annan, som aflade lika glänsande prof och som hade en längre tjänstgöring att åberopa. Det var icke någon, icke ens denne nyss omnämnde väl vitsordade extralärare, som anförde klagomål hos Kongl. Maj:t öfver utnämningen. Det finnes således ganska ömmande omständigheter beträffande desse extralärare.

Det har af en talare på skånebänken, en ledamot af statsutskottet, blifvit anmärkt, att formella hinder skulle finnas för beviljande af det anslag, som här kunde vara ifrågasatt, därför att motionären icke uppgifvit någon bestämd summa. I detta afseende ber jag få fästa uppmärksamheten derpå, att det är fråga om ett *förslagsanslag*. Det är fråga om att angifva en bestämd grund, efter hvilken regeringen skall lemna penningarne; och det belopp, som skall utbetalas, kan Riksdagen icke på förhand bestämma. Ty man vet icke, huru många extra lärare kunna komma i tillfälle att blifva förtjente af detta ålderstillägg.

Men för att undanrödja alla svårigheter i formelt afseende, ber jag få framställa ett bestämdt förslag, som är en modifiering af herr Kardells motion i tredje punkten. Jag anhåller, herr talman, att få framställa det förslag, att Riksdagen måtte besluta, att extralärare, som i minst fem år tjenstgjort vid allmänt läroverk och som är kompetent att söka och erhålla ordinarie lektors- eller adjunksbefattning vid sådant läroverk, må kunna erhålla ett årligt arvodestillägg af 500 kronor. Jag anhåller, att herr talmannen behagade framställa proposition på detta mitt yrkande, som jag ber att här få aflemna.

Ang. ifrågasatta anslag till nya lärarebefattningar vid de allmänna läroverken m. m.
(Forts.)

Huru vida det ena eller andra beloppet bör uppföras i riksstaten, för att regeringen må kunna effektuera detta beslut af Riksdagen, som jag hoppas nu blir en verklighet, beror på en framställning vid uppgifvandet af den definitiva slutsumman af riksstaten. I afseende på sjelfva hufvudsaken hyser jag den förmodan, att icke någon af Andra Kammarens ledamöter anser, att den summa, hvarför desse extralärare fullgöra sitt viktiga och ansvarsfulla värf, är för hög; utan den är i alla afseenden för låg. Och anhåller jag därför om ett gynsam mottagande af detta mitt förslag.

Herr *Nydahl* instämde häruti.

Herr *Petersson* i Runtorp: Jag hade icke tänkt begära ordet i denna fråga, om icke här framstälts såsom ett skäl för bifall till motionen, att desse lärare svälta, och att de finna sig missnöjda. Ja, mine herrar, skola vi söka att göra alla statens tjenstemän nöjda med sin lott, så att de tycka sig hafva fått nog, fruktar jag vi komma in på ett sluttande plan. Jag tror, att det blir ganska kinkigt att tillfredsställa dylika anspråk. Den siste talaren hade säkerligen rätt, då han sade, att vi hafva öfverflöd på lärare. Så är verkliga förhållandet. Och det är skälet till, att vi få så många, som egentligen endast vilja söka sin utkomst på kronans kaka. Det har blifvit så modernt, och staten har lemnat sina tjenstemän så höga löner, att det är verkligen ett eftersträfvansvärdt mål att blifva statens tjensteman. Derfor söka så många som möjligt att blifva det. Jag undrar dock, om icke de herrar, som hafva dylikt till spekulation, måste göra som alla andra, taga saken som den är. Staten bör icke göra så stora undantag, utan hvar och en bör ställa sig i den ställningen, att han nöjer sig med de förhållanden, som uppstå i följd af tillgång och efterfrågan. Så är det på alla andra områden; och så måste det åtminstone till slut blifva äfven här. Skolorna äro ju icke till för lärarnes skull; och ej heller äro vi skyldiga att taga emot alla, därför att det är så många, som gå den vägen. De kunna ju egna sig åt andra göromål. Hvarför skola de söka platser, som de icke äro nöjda med? De veta ju på förhand, att de icke få mer än 1,500 kronor. Och huru mången finnes icke, som måste nöja sig med mindre! Det talas om, att de svälta och fara illa. Ja, nog kan jag medgifva, att de icke hafva hög aflöning i förhållande till statens tjenstemän i allmänhet. Men huru mycket måste en menniska hafva för att icke svälta? Det har både regering och Riksdag sagt vara 450 kronor. Ty för det man har derutöver, får man betala till staten. Således hafva desse lärare mer än

Ang. ifrågasatta anslag till nya lärarebefattningar vid de allmänna läroverken m. m.

(Forts.)

de behöfva. Och då 1,500 kronor är mer än 450 kronor, hoppas jag de icke behöfva svälta i hjel. Jag tror, med all aktning för de modifikationer motionären gjort, att de visserligen icke kunna inverka på den fråga vi förut i dag behandlat, nemligen omorganisationen af läroverken, men dock stå i sammanhang dermed, så att genom desse lärare ett tryck utöfvas, så att frågan kommer fram ju förr dess hellre — man kan vänta inom ett år. Nu synes icke vara skäl att göra någon förändring. Ty säkert är: börjar man »lappa» och gifva de personer, som hafva förmåga att skrika mest, hvad de begära, så ointetgöres en af de faktorer, som framdrifva frågan.

Jag kan således icke, huru jag än betraktar saken, se annat, än att utskottet väl motiverat sitt förslag, till hvilket jag anhåller att få yrka bifall.

Herr Nilson från Lidköping: Då jag hört, att formella hinder skulle möta för att antaga ett sådant förslag, som det jag framställt, ber jag att få afstå från mitt yrkande och i stället instämman med herr Elowson i det yrkande han gjort. Samma resultat vinnes ändå af den sak, åt hvilken jag önskar framgång, ehuru de formella hindren undanrödjas.

Herr Winkrans: Jag begärde ordet med anledning af herr Nils Peterssons i Runtorp yttrande, att »dessa extralärare få skylla sig sjelfva» för sin ställning. Ja, det är ett svar, som man ofta får höra och som man ofta kan vara tvungen att gifva, men det är därför icke alltid hvarken rättvist eller billigt att gifva ett sådant svar. Och i detta fall skall jag söka bevisa, för herr Nils Petersson och för dem, som möjligen hafva glömt det, att extra lärarne icke ensamma äro skulden till de lidanden, hvarunder de nu sucka. Förhållandet är, såsom de, som varit med under någon längre tid, nogsammt veta, att Riksdagen eller statsmagterna i verksam mån bidragit att framkalla dessa olägenheter, som vi kunna kalla dem. På 1860-talet täflade de sista ständsriksdagarne att skapa nya läroverk och utvidga de läroverk, som redan funnos. Sälunda anslogos under denna tid beviljade löner åt icke mindre än 80 nya lärareplatser vid olika läroverk i riket. Det var alldeles omöjligt att genast tillsätta dessa befattningar; man såg, huru samma plats annonserades ledig 6, 8 à 10 gånger, 2 gånger om året, utan att någon sökande anmälde sig. Slutligen fans icke någon annan utväg, än att regeringen måste bevilja studenter, som tjenstgjort ett par tre år vid läroverken, rättighet att utan att hafva aflagt akademisk examen och utan att hafva genomgått profår söka dessa platser. På det viset blef en mängd tillsatt.

Det är nu alldeles klart, att den utomordentliga tillgång till platser — och på relativt goda platser, i synnerhet under den tidens lefnadskostnader — som då statsmagterna skapat, skulle framkalla efterfrågan. De ynglingar, som på den tiden vistades vid läroverken, liksom också deras föräldrar och målsmän för sina söner eller myndlingar, kommo att tänka på, att detta vore något för dem att fundera på vid sina studier, detta att söka blifva lärare i en framtid. Följden deraf blef också den, att ett decennium derefter tillgången på lärare blef ganska riklig.

Så kom det nya representationsskicket, hvilket lifvades af helt

andra åsichter i skolfrågan, än hvad som varit fallet med den afidna ständsrepresentationen. Den nya representationen ville tvärt om främst gynna folkskolorna och höja deras undervisning — hvilket för öfrigt varit fullkomligt berättigadt: jag har sjelf deltagit i arbetet härför under de riksdagar, vid hvilka jag varit närvarande —; men på samma gång ville man också minska lärareantalet vid statens allmänna läroverk. Så indrogs år 1868 eller 1869 första klassen af de offentliga läroverken; och derigenom blefvo naturligtvis åtskilliga lärareplatser öfverflödiga. Och när man kom in på 1880-talet, så beslöt regeringen, att på grund af den omorganisation af läroverken, som förestår, en hel mängd lärareplatser skulle lemnas obesatta, för att ej deras tillvaro skulle lägga hinder i vägen för en blifvande omorganisation. Sålunda får icke en enda plats tillsättas såsom ordinarie vid 20 treklassiga läroverk — hvilket gör ett antal af 60 lärare — icke heller vid 9 tvåklassiga pedagogier — hvilket säger 18 lärare — och slutligen icke heller vid 9 enklassiga pedagogier — hvilket gör 9 lärare. Dertill komma 24 rektorsplatser vid de femklassiga läroverken. Lägger man tillsammans dessa siffror, så erhåller man sammanlagdt 111 ordinarie lärareplatser, hvilka ej få besättas med ordinarie lärare.

Ang. ifrågasatta anslag till nya lärarebefattningar vid de allmänna läroverken m. m.
(Forts.)

Under det att man alltså på 1860-talet framlockade en hel mängd blifvande kandidater till lärareplatserna, så kommer man nu på 1870- och 1880-talen och säger: »Nej, weg med er! Vi vilja draga in lärareplatserna allt mer och mer!» Och nu är det i följd deraf icke mindre än 254 lärarebefattningar, som skötas af extralärare eller vikarierande lärare. Så se vi t. ex., att vid ett af statens förnämsta läroverk, ett läroverk här i Stockholm, finnas blott 13 ordinarie lärare, men 19 extra lärare och vikarierande. Och vid det läroverk, jag tillhör, utgöras icke mindre än 70 %, d. v. s. $\frac{7}{10}$ af hela antalet, af extra lärare och vikarierande, under det att blott $\frac{3}{10}$ äro ordinarie. Detta är ovilkorligen ett missförhållande, till hvilket icke desse extra lärare ensamme äro skulden. Ja, jag vågar verkligen påstå, så djerft det än kan låta i denna kammare, att det är statsmagtarna, som hafva den väsentligaste skulden deri. Ty de nuvarande extra lärarne kunde icke såsom barn eller såsom ynglingar beräkna, att Riksdagen skulle förfara på det sättet, att den den ena gången skapade en massa läroverk och den andra gången drog in dem igen lika starkt.

Det är därför ganska stort skäl att gifva efter för billighetskänslan, gent emot desse extralärare, hvilka, såsom flere gånger är påpekad, göra samma nytta och samma gagn som de ordinarie, men med denna obetydliga aflöning, som ej är tillräcklig att lefva af. Ty den siste talaren må säga hvad han vill om lefnadskostnader och om att 450 kronor äro tillräckliga att lefva af, de förslå dock knappast att betäcka räntan på de skulder, som extra lärarne måst åsamka sig under sin studiebana.

Jag slutar med den vädjan, som min kamrat på göteborgsbänken nyss gjorde. Herrarne kunna i allmänhet vara ganska stränga mot högt aflönade embets- och tjenstemän, men bruka vara billiga mot sådana, som äro jemförelsevis krent aflönade. Visen nu konsekvens härtinnan genom att bifalla, hvad just billigheten i detta fall kräfver!

Skulle nu så vara, som en ledamot af statsutskottet, herr Sven Nilsson, här nämnt, att det finnes formella hinder för ett bifall till

Ang. ifrågasatta ansly till nya lärare-befattningar vid de allmänna läroverken m. m.
(Forts.)

motionärens förslag, hvilket ju är möjligt, så blir dock följden af ett beslut i kammaren, hvilket innebär ett lönetillägg af 500 kronor för sådana extralärare, som dertill ega här redan omnämnda kvalifikation, icke någon annan, än att statsutskottet åter får behandla frågan, då den ju fallit i Första Kammaren. Antingen framställer då statsutskottet förslag om gemensam votering, eller ock förklarar det frågan förfallen för denna riksdag. Då således statsutskottet har att taga dessa båda frågor i betraktande, så är alls icke någon skada skedd, om kammaren nu ger vika för känslor, som äro förestäfvade både af rättvisa, billighet och klokhet. Jag yrkar därför bifall till det förslag, som här är förordadt af herrar Elowson och Nilson från Lidköping.

Häruti instämde herrar *Lyth, Essén, O. Melin* och *Liljeholm*.

Herr Ahlström: Då herr Nilson återtagit sitt yrkande, i hvilket jag, då jag första gången hade ordet, instämde, så skall äfven jag bedja att få ändra mitt yrkande derhän, att jag ansluter mig till det af herr Elowson framlagda förslaget.

Herr Hörnfeldt: Sådan som frågan nu föreligger, lär det väl icke gerna kunna komma i fråga, att den vinner Riksdagens bifall. Jag vill därför icke heller inlåta mig på något omdöme om huru vida extralärarne vid läroverken äro för högt eller för lågt afönade; ty det är ju en senare fråga. Men vi få dock åtminstone icke säga, att de rent af äro satta på svältkur; ty det finnes många bland oss svenske medborgare, som få lefva på betydligt mindre om året än 1,500 kronor.

Nu kan man visserligen här besluta bifall till det af herr Elowson framlagda förslaget, att extralärarne vid elementarläroverken i vissa fall skulle erhålla en löneförbättring af 500 kronor; men jag föreställer mig, att det då skulle bli ganska kinkigt för statsutskottet att föreslå någon voteringsproposition i den frågan. Ty vanligtvis brukar man åtminstone veta, hvilken summa man skall votera om, men i detta fall kan man alls icke få reda på huru stor den är.

För öfrigt förefaller det mig också besynnerligt, att man just nu så ifrigt påyrkar, att extralärarne skola få dessa 500 kronor. Ty frågan har ju icke varit understöd regeringens pröfning. Vanligtvis brukar man invänta, att regeringen tar slika frågor om hand och nägorlunda utreder dem, innan de föreläggas Riksdagen till afgörande; men här har ju regeringen icke alls haft frågan under ompröfning.

Jag föreställer mig dessutom, att regeringen sjelf skulle önska att få denna fråga löst i sammanhang med framläggande af proposition om omorganisation af elementarläroverken i allmänhet. Ty huru mycket man än här må resonnera och säga, att frågan icke står i något sammanhang med frågan om ordnande af elementarläroverken, så lär man dock icke kunna neka till, att i alla fall något sådant samband verkligen förefinnes både med afseende på den lönestat, som skall uppställas, och i afseende på, huru många ordinarie och extra ordinarie lärareplatser böra inrättas vid de nya skolorna.

Slutligen ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att vi icke behöfva auses så synnerligen obarmhertiga här i Andra Kammaren,

om vi bifalla utskottets förslag och afslå motionen, ty vi kunna åtminstone i denna fråga stödja oss på Första Kammaren, som redan afslagit motionen och bifallit utskottets hemställan. I allmänhet brukar man se, att Första Kammaren, när det är fråga om löner och dylikt, visar mera välvilja, än Andra Kammaren; och då vi nu i denna fråga hafva så godt stöd, som att Första Kammaren redan bifallit utskottets förslag, så tillåter jag mig att äfven i denna kammare yrka bifall till detsamma.

Ang. ifrågasatta anslag till nya lärarebefattningar vid de allmänna läroverken m. m.
(Forts.)

Herr Kardell: Då den af herr Elowson föreslagna redaktionsförändringen af min motion är af formella grunder att föredraga framför min motion oförändrad, så ber jag härmed att få afstå från mitt första yrkande och ansluta mig till herr Elowsons förslag.

Herr Sven Nilsson: Huru statsutskottet skulle komma att reda ut denna fråga, i fall herr Elowsons förslag skulle vinna kammarens bifall, kan jag naturligtvis icke förutsäga. Men nog är det en oformlighet, som säkerligen skall blifva allenastående i vår riksdagshistoria, om man nu bifaller ett förslag om löneförhöjning, utan att anvisa nödiga medel att utgå till dessa löner och utan att ens anvisa Kongl. Maj:t, från hvilka medel lönerna borde tagas. Jag kan icke förstå, huru Kongl. Maj:t skulle handla, om ett sådant förslag bifalles. Jag föreställer mig, att lönerna, om de beviljades, icke kunna utbetalas.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Sedan herrar Kardell och Nilson numera återtagit sina förut framställda yrkanden, återstodo endast två yrkanden, nemligen *dels* om bifall till utskottets hemställan och *dels* om afslag derå och bifall i stället till det af herr Elowson under öfverläggningen framställda yrkande, eller att Riksdagen måtte besluta, att extra lärare, som i minst fem år tjenstgjort vid allmänt läroverk och som är kompetent att söka och erhålla ordinarie lektors- och adjunkt-befattning vid sådant läroverk, må kunna erhålla ett årligt arfvodestillägg af 500 kronor. Herr vice talmannen upptog hvar och ett af dessa yrkanden till proposition och förklarade sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förra meningen. Då votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i 18:e punkten mom. a) af utlåtandet n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit det af herr Elowson under öfverläggningen framställda yrkande.

Omröstningen utföll med 122 Ja mot 62 Nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Mom. b).

Bifölls.

Punkten 19.

Bifölls.

Ang. ifrågasatt • Efter föredragning dernäst af *punkten 20*, deri utskottet afstyrkt
höjning af an- en inom Andra Kammaren af herr *J. Nydahl* väckt motion, n:o 142,
slaget till högre om höjning af anslaget till högre folkskolor, begärdes ordet af motio-
folkskolor. nären

Herr Nydahl, som yttrade: Jag ber om ursäkt för att jag tager till ordet vid denna punkt; men jag har här vissa skyldigheter — Utskottet har afstyrkt min motion om höjning af anslaget till högre folkskolor med 300 kronor för hvarje skola, hvilket för samtliga skolorna, som äro 11 till antalet, skulle utgöra tillsammans 3,300 kronor — således en från statsreglerings-synpunkt icke synnerligen stor summa, men en summa som skulle komma en hel kategori af undervisningsanstalter väl till godo. Utskottets motivering för det slut, hvartill det kommit, är mycket kort. Det säger nemligen sig icke kunna, »innan noggrann utredning åstadkommits rörande verkliga behovet af den föreslagna anslagsförhöjningen, kunna tillstyrka Riksdagen att besluta en dylik förhöjning. Det är sant, att jag i min motion icke framlagt någon tablå öfver dessa skolors ekonomiska resurser; men jag vill erinra att utskottet hade, om det velat, från ecklesiastikdepartementet mycket lätt kunnat inhemta alla nödiga upplysningar i frågan, och utskottet skulle då hafva funnit, att dessa skolor hafva i allmänhet omkring 2,000 kronor om året i inkomst, somliga något mera, andra åter mindre. Det hade då återstått för utskottet att söka utröna *behovet* för skolorna af den ifrågasatta förhöjningen af anslaget. För min del tycker jag att detta behof ligger i öppen dag. Ty om en folkhögskola icke kan reda sig med mindre än 4,000 kronor om året — och jag tror icke att någon sådan skola har mindre, om ens någon har så litet — så torde hälften af denna summa böra anses vara något för liten för en högre folkskola. Den är visserligen icke för liten, om den högre folkskolan endast skall vara en högsta klass af folkskolan eller en förberedande klass för de allmänna läroverken; men summan *är* för liten, om högre folkskolan skall vara hvad den ursprungligen var ämnad att vara, nemligen en härd för spridande af allmän medborgerlig, praktisk bildning bland den arbetande samhällsklassen; detta kan den högre folkskolan lika litet som folkhögskolan vara, om hela undervisningen skall ombesörjas af en enda lärare. En af våra förnämsta skolmän yttrade — jag tror det var kort efter det beslut blifvit fattadt om inrättande af dessa skolor — att det skulle behöfvas minst två lärare vid hvarje skola, om den skulle kunna rätt fylla sin uppgift. Jag tror, att erfarenheten icke jäfvat detta uttalande, åtminstone har den erfarenhet, som jag varit i tillfälle att på detta område inhemta, varit egnad att bestyrka detsamma. Nu hade väl icke den förhöjning

af anslaget, hvarom jag gjort hemställan, varit tillräcklig för att dermed anställa en andre lärare, der sådan saknas — och, såsom jag i min motion omnämmt, det är endast vid skolan i Gudmundrå som en andre lärare förut finnes — men jag tror, att denna förhöjning kunnat föranleda anställande af s. k. öfningslärare, och der medel redan finnas för dessa lärares aflöning, hade man kunnat blifva i tillfälle att utbyta dem mot s. k. *andre lärare* eller biträdande lärare.

*Ang. ifrågasatt
höjning af an-
slaget till högre
folkskolor.*

(Forts.)

Det kan naturligtvis icke vara min mening att här ingå på en närmare utveckling af detta ämne eller att söka ådagalägga behovet af ökade lärarekrafter vid dessa skolor, om deras arbete i folkbildningens tjänst skall kunna bära sådana frukter, som önskligt vore; ty jag skulle då nödgas upptaga kammarens tid längre än som vore lämpligt. Jag skall derfor lemna denna sida af saken och för ett ögonblick fästa uppmärksamheten vid en annan sida af frågan. När Riksdagen år 1875 beslöt höja anslaget för hvarje högre folkskola från 1,000 kronor till 1,200 kronor, så skedde det uttryckligen i afsigt att förbättra lärarnes lönevilkor, på samma gång man, till undervisningens fromma, skärpte kompetensvilkoren för lärarne.

Om man nu också bedömer föreliggande fråga endast ur synpunkten af lärarnes behof af förbättrade löner, så synas mig goda skäl förefinnas för den af mig ifrågasatta höjningen af anslaget. Lärarnes löner uppgå i allmänhet icke till 1,500 kronor, utan ofta till vida obetydligare belopp, och då de icke hafva ålderstillägg och då jemväl deras pension är i förhållande till den ringa aflöningen jemförelsevis liten — de få nemligen icke beräkna pensioner efter högre belopp än 1,000 kronor — så finna herrarne mycket väl, att dessa lärare befinna sig i en vida sämre ställning än andra innehafvare af ordinarie tjänstebefattningar, och detta oakadt för deras kompetens fordras att innehafva akademisk bildning och att hafva genomgått den praktiska kursen vid ett folkskolelärareseminarium.

I förbigående vill jag nämna, att jag personligen är alldeles oberörd af frågan — annars skulle jag icke förmått att väcka denna motion — jag är nemligen i åtnjutande af ålderstillägg, ja till och med af två sådana och kan sägas befinna mig i ett slags undantagsställning i afseende på löneförmåner bland mina kolleger. — Då frågan första gången väcktes om inrättande af högre folkskolor, föreslog man att lärarne skulle få befodringsrätt inom de allmänna läroverken och inom kyrkan för att i någon mån hålla dem skadeslösa för deras ringa aflöning. Denna tanke öfvergafs visserligen med rätta såsom otidsenlig, men den innebar i alla händelser ett erkännande af att de ekonomiska utsigterna för dessa lärare äro föga lockande, och det äro de fortfarande, oakadt det lönetillägg af 200 kronor, som 1875 års Riksdag beslöt.

Från hvilken sida man således vill betrakta frågan, antingen man ser på undervisningens kraf på ökade lärarekrafter eller på lärarnes behof af förbättrade löner, så tror jag det kunna sägas, att behovet förefinnes af det af mig ifrågasatta högre anslaget.

Också hade jag nästan befarat, att utskottet skulle afstyrka min motion, på grund deraf att det jag här begärt måste anses vara alldeles otillräckligt för de uppgifna ändamålen, och en sådan motivering af det slut, hvartill utskottet kommit, skulle, så vidt jag kan förstå, hafva

Ang. ifrågasatt varit mera grundad än den, som nu är begagnad, nemligen att behofvet höjning af an- af den föreslagna anslagsförhöjningen ej skulle vara tillräckligt utredt; slaget till högre men jag är öfvertygad om, att äfven det lilla, som jag i min stora, folkskolor. ja, hvarför icke, öfverdrifna blygsamhet begärt, skulle af vederbörande (Forts.) med tacksamhet mottagits och kunnat blifva till verkligt gagn för den högre folkundervisningen.

Jag skall, herr talman, ej tillåta mig att yrka bifall till motionen, ty när det mäktiga statsutskottet sagt ett enstämmigt »nej», förstår jag väl, att det är lönlöst för mig att säga »ja»; men jag hoppas, att frågan skall återkomma och då få röna ett bättre öde och kanske omhändertagas af någon, som förmår mera hos utskottet än jag. Under denna förhoppning skall jag se framtiden an och tills vidare söka soulagera mig med utskottets erkännande, att motionen »synts det i viss grad beaktansvärd».

Jag skall, som sagdt är, ej göra något yrkande.

Herr Petersson i Runtorp anförde: Då jag begärde ordet, gjorde jag det i den förmodan, att den föregående talaren ämnade yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till sin motion, och jag skulle ej hafva begärt ordet, om jag hade vetat, att han ej tänkte göra något yrkande. Men då jag nu fått ordet, ber jag att på de skäl, utskottet anfört, få yrka bifall till dess förslag, endast tilläggande, att denna frågas lösning, i likhet med många andra frågors, enligt min uppfattning är beroende af lösningen af frågan om läroverkens omorganisation. Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad och efter af herr vice talmannen i sådant afseende gifven proposition, bifölls utskottets hemställan.

Punkten 21.

Bifölls.

Punkten 22.

Mom. a).

Bifölls.

Mom. b).

I en inom Andra Kammaren af herrar *G. Mellin* och *C. T. Lind* väckt motion (n:o 122) hade föreslagits, att Riksdagen ville *dels* besluta:

1:o a) att till lärare och lärarinnor vid folkskolor, i stället för kofodret, skulle utgå ett hundra kronor;

b) att dessa 100 kronor jemte öfriga kontanta lönen skulle utgå med $\frac{4}{5}$ från staten och $\frac{1}{5}$ från kommunen;

2:o) att lärare- och lärarinne-löner vid »mindre folkskolor», »småskolor» och »fortsättningsskolor» skulle utgå med $\frac{2}{3}$ från staten och $\frac{1}{3}$ från kommunen;

3:o) att, till hjälp för uppförande af folkskolehus, staten skulle bidraga med femtio kronor för hvarje i sådant hus beräknad lärjungeplats;

dels ock för dessa ändamål anvisa nödiga bidrag af statsmedel; men hemställde utskottet under förevarande moment, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan denna utskottets hemställan blifvit uppläst, lemnades ordet på begäran till

Herr G. Mellin, hvilken yttrade: Då i denna punkt min och min länskamrat herr C. T. Linds motion om högre anslag för bestridande af kostnaderna för folkundervisningen blifvit afstyrkt, torde det ursäktas mig, att jag begärt ordet.

Vi väckte motionen i fråga *dels* i syfte att få utskylderna för skolorna jemmare fördelade, som naturligtvis alltid blir en följd i den mån lönerna utgå af statsmedel, *dels* för att få undanröjda de tvister, som emellanåt förekomma mellan församlingarna och lärarne rörande kofodret, samt *dels* för erhållande af bidrag af statsmedel till uppförande af folkskolehus.

Statsutskottet har emellertid, som sagdt, afstyrkt motionen, och yttrar som skäl derför: »Hvad först angår den af samtliga motionärerne ifrågasatta ändringen i förhållandet mellan statens och kommunens bidrag till ifrågavarande lärarepersonals kontanta aflöning samt det af herrar Mellin och Lind väckta förslaget, att staten skulle åtaga sig att lemna visst bidrag till uppförande af folkskolehus, har utskottet icke ansett sig böra tillstyrka Riksdagen att besluta åtgärder, hvilka i så hög grad som de ifrågavarande skulle öka statsverkets utgifter för folkskoleväsendet.»

Jag ber att med anledning häraf få erinra om, att Riksdagen 1875 på enskilda motionärers framställning höjde anslaget till folkskolelärares aflöning från hälften till två tredjedelar, samt 1886 på motion af herr Zimdahl höjde anslaget till aflöning af lärare och lärarinnor vid småskolor till två tredjedelar af lönen.

Hvilken välsignelse dessa beslut medfört för folkundervisningen, torde vara oss alla bekant, och det har derför förundrat mig, att utskottet nu varit så ogynnsamt stämmt mot denna undervisning.

Då det icke ens med dessa anslag är möjligt för kommunerna att på ett tillfredsställande sätt uppehålla skolorna, utan att bördan blifver rent af oroväckande, synnerligast i de små kommunerna, anser jag det vara statens pligt att än vidare träda emellan.

I Bohuslän, och samma förhållande eger nog rum äfven å andra orter inom landet, finnas t. ex. små kommuner med endast 6 å 12 mantal, der fyrktalet inom hvarje endast uppgår till 1,500 å 2,500 och der det icke finnes andra beskattningsbara föremål än den i mantal satta jorden, emedan den mängd lägenhetsinnehafvare, fiskare, strandsittare och

sjömän, som äro bosatta i dessa folkrika trakter, icke hvar för sig hafva så stor inkomst, att den kan beskattas. Men de hafva många barn i skolåldern, och för dessa fordras både skolhus och lärarekrafter. Huru tro herrarne, att kommunerna skola kunna tillgodose detta? Och hvem är det, som får sitta emellan? Jo, det är just skolbarnen.

Vidare säger utskottet:

»Beträffande åter herrar Mellins och Linds hemställan, att Riksdagen måtte bestämma, att till lärare och lärarinnor vid folkskolor skulle i stället för kofoder utgå ett kontant belopp af 100 kronor, synes densamma utskottet i viss mån förtjent af uppmärksamhet. Utskottet tillåter sig i sådant hänseende erinra, att genom kongl. kungörelsen den 5 juni 1885 om förändrad lydelse af § 1 i nämnda kungörelsen angående aflöning åt lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor den 20 januari 1882 stadgats, i enlighet med derom af Riksdagen gjord framställning, att åt ordinarie lärare eller lärarinna, som efter undergången godkänd afgangsexamen från seminarium blifvit vid folkskola anställd i föreskrifven ordning, bör anskaffas sommarbete och vinterfoder för en ko, eller ock, der hinder eller svårighet af lokala eller andra förhållanden derför möter, minst värdet af 31 kubikfot 5 kannor (8 hektoliter 24,355 liter) spanmål af vissa angifna sädeslag i ersättning lemnas. Det uti ifrågavarande kungörelse förekommande uttrycket *»der hinder eller svårighet af lokala eller andra förhållanden derför möter»*, hvilket ersatt det i kungörelsen den 20 januari 1882 befintliga uttrycket *»der lokala eller andra förhållanden sådant förhindra»*, synes utskottet i sjelfva verket vara något sväfvande. Det har jemväl, enligt hvad erfarenheten visat, framkallat tvister mellan församlingarne och vederbörande lärare eller lärarinnor, och har i flera fall, då dylik tvist uppstått, Kongl. Maj:t ansett, att hinder eller svårighet mött för vinterfodrets och sommarbetets utgående in natura, under det att Kongl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande och kammarkollegium haft en annan uppfattning.» Vi finna häraf, att auktoriteterna stannat i olika beslut beträffande kofodret. Hvarför skulle man då ej taga bort detta tvistefrö?

Jag hade ämnat utbryta denna del af motionen och framställa yrkande om bifall till densamma, men jag anser, att så litet dermed vore att vinna, att jag åtminstone väntar med det tills vidare.

Medan jag har ordet, skall jag bemöta en invändning, som jag hört göras förut och som sannolikt äfven nu skall låta höra sig, nemligen den, att man ej vill göra skolläraryne till en statens tjenstemannacorps, och att intresset för skolan skulle minskas, ju större auslaget blef från statens sida.

Jag vill härpå blott svara, att i min och herr Linds motion icke finnes ett ord om att staten skulle öfvertaga hela lärareaflöningen, hvilket ej heller är min mening eller vilja. Och att intresset skulle slappas, derför att man fick mera statsbidrag, kan jag icke alls förstå; tvärt om skulle väl detta blifva förhållandet, då man tryckes af oskäligen utgifter.

Den tid torde väl icke heller vara långt aflägsen, då vi med hänseende till Konungens bekanta diktamen till statsrådsprotokollet få af regeringen mottaga en proposition i denna fråga, men den kommer

nog då att åtföljas af reglementariska föreskrifter, som vi kanske icke vilja hafva, men som vi likväl kunna påtvingas, om vi vilja saken.

Jag tror därför, att det vore klokt, om man nu afgjorde frågan i den rigtning motionen åsyftar, och skall på denna grund, herr vice talmann, yrka afslag å utskottets betänkande och bifall till motionen.

Vidare anfördes icke. Herr vice talmannen gaf proposition först på bifall till utskottets hemställan, och derefter på afslag å densamma och bifall till den i ämnet väckta motionen, och biföll kammaren dervid utskottets hemställan.

I fråga om *punkten* 23, innefattande utskottets hemställan, att Riksdagen — med afslag å en inom Andra Kammaren af herr G. Elowson väckt motion (n:o 29) angående ändring i vilkoren för utbetalning från förslagsanslaget för bidrag till aflönande af lärare i slöjd vid folkskolorna — måtte, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, höja samma anslag, nu 25,000 kronor, till 75,000 kronor, eller med 50,000 kronor, anförde

Herr Elowson: Jag skall be att få rätta ett tryckfel, som kommit in i den tryckta motionen och som är återgifvet i utskottets betänkande. Det heter nemligen på sid. 38 i betänkandet: »Enär derjemte erfarenheten visat, att på flera ställen slöjdgrupperna omfattat än allt för många samtidigt slöjdande gossar, än ett allt för ringa antal, vore det tvifvelsutänkt, att närmare bestämmelser blefve gifna så väl för det tillåtna maximum som för det till understöd berättigade minimum af gossar i hvarje slöjdgrupp.» Jag hade skrivit ordet »berättigande». Det blir icke någon omening genom detta tryckfel men naturligtvis en helt annan synpunkt än den jag velat framställa.

Enligt den kongl. förordningen af den 11 september 1877 angående anslag för beredande af undervisning i slöjd åt i skolåldern varande barn, är den grund, efter hvilken anslaget skall fördelas, angifven genom begreppet »skola». Men denna grund är mycket obestämd. Det heter nemligen i kungörelsen, att »skoldistrikt, som genom intyg af vederbörande folkskoleinspektör visar sig hafva på ändamålsenligt sätt anordnat undervisning i slöjd för gossar under minst fyra timmar i veckan, utan att undervisningen i folkskolans läseämnen derigenom eftersättes, må af statsmedel, för så vidt det beviljade anslaget dertill lemna tillgång, för hvarje skola erhålla ett årligt understöd af 75 kronor». Hvad menas då med »skola». Jag skall icke upptaga tiden med att ingå i någon utredning deraf, men jag har här i min hand »Bidrag till Sveriges officiella statistik, undervisningsväsendet, berättelse om folkskolorna för år 1882». Det heter der: »Stockholm får på detta sätt år 1882 endast 10 skolor vid ett lärareantal i läseämnena af 310 och ett lärjungeantal af 11,965.» Från Göteborg heter det: »Vid ett lärareantal i läseämnena år 1882 af 210 uppgäfvo primäruppgifterna 204 skolor. Detta antal har likväl lika litet nu, som under åren 1876—1881, upptagits vid bearbetningen. Det i alla fall väl höga antalet af 60, som man finner å tab. 9, har erhållits hufvudsakligen på det sätt, att alla i samma skolhus befintliga uppgifna folk-

skolor' räknats som *en* folkskola, samt att samma beräkningsgrund följts med afseende på de uppgifna 'mindre folkskolorna' och med afseende på de uppgifna 'småskolorna'.» Då således den grund, efter hvilken anslaget skall fördelas, utgöres af begreppet »skola» och de faktiska förhållandena visa, att Stockholm har 10 och Göteborg 60 skolor, synes det mig, som om jag skulle haft fog för min motion.

Jag har icke något yrkande att göra.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Ang. ifrågasatt anslag till ett lektorat i husbyggnadskonst vid tekniska högskolan. I *punkten 24*, som härefter föredrogs, hemställde utskottet, att en af Kongl. Maj:t gjord framställning om anvisande af anslag till ett lektorat i husbyggnadskonst vid tekniska högskolan icke måtte af Riksdagen bifallas.

Ordet begärdes af

Herr Styffe, som yttrade: Utskottet har motiverat sitt afstyrkande af den kongl. propositionen endast dermed, att Riksdagen så nyligen som år 1884 afslagit en liknande framställning och att några nya skäl för anslaget behöflighet nu icke blifvit förebragta. Den tidrymd af fem år, som sedan dess förflutit, är dock icke så kort, att ett behof, som då erkändes af regeringen, statsutskottet och Första Kamraren, icke nu skulle kunna å nyo framläggas för Riksdagen, om behofvet kvarstår oförminskadt. Men behofvet kvarstår icke blott oförminskadt, utan har blifvit väsentligen större, och nya skäl för dess behöflighet hafva verkligen sedermera tillkommit. Ett sådant har också af utskottet blifvit angifvet på sid. 39 i dess utlåtande, nemligen det, att läroplanen för eleverna i arkitekturskolan sedan 1884 undergått en icke oväsentlig förändring, i det att undervisningen i teoretisk mekanik, som ursprungligen var alldeles lika för arkitekteleverna och eleverna i tvenne andra fackskolor, numera blifvit något inskränkt för de förre, så att mera tid blifvit för dem öfrig för deras hufvudämnen, på sätt utskottet också uppgifvit. Med de lärarekrafter, hvaröfver tekniska högskolan för närvarande förfogar, har det dock icke varit möjligt att väl använda den sålunda ledigblifna tiden, ehuru tre lärare, såsom utskottet också omnämner, tills vidare åtagit sig ökad undervisningstid för arkitekturelevernas skull. För de begge byggnadsskolorna, nemligen fackskolorna för arkitektur samt den för väg- och vattenbyggnadskonst, är lärarepersonalen vid högskolan allt för fåtalig. För läroämnena, allmän byggnadslära, husbyggnadskonst, arkitektur, byggnadskonstens historia, byggnadsstatik samt väg-, bro-, och vattenbyggnadskonst finnas vid tekniska högskolan endast två professurer och ett lektorat. Jemför man lärarepersonalen vid tekniska högskolan för dessa läroämnen med den vid utlandets likartade läroverk, t. ex. Tysklands, framstår missförhållandet synnerligen hjert. Tyskland har icke mindre än 9 tekniska högskolor; men jag vill icke jemföra vår tekniska högskola med dem bland de tyska, som hafva ett mycket stort elevantal och äro rikast doterade, utan med ett par, som hafva *mindre* elevantal än Stockholms, nemligen de i Aachen och Braunschweig.

För nyss omförmälda läroämnen, för hvilka hos oss finnas 2 professorer Ang. ifrågasatt och 1 lektorat, har tekniska högskolan i Aachen 6 professorer, och den anslag till ett i Braunschweig ej mindre än 8 lärare, hvaraf 6 professorer och 2 med lektorat i hus- titeln Baurath. Vid tekniska högskolorna i Hannover, Carlsruhe, Stuttgart, byggnadskonst München och Berlin är lärareantalet för samma ämnen ännu större, vid tekniska eller 10 och deröfver. högskolan.

(Forts.)

Såsom ett bevis för behovet af utsträckt undervisning i allmän byggnadslära vid tekniska högskolan vill jag särskildt framhålla den *ökade* användning, som vissa byggnadsmaterialier under de sista åren vunnit äfven i vårt land, företrädesvis valsadt jern och cement. Vi veta, att dessa ämnen numera ofta användas t. ex. till trossbottnar, äfven i privata hus, och de stora fördelarne deraf, nemligen ökad eldsäkerhet, större sundhet och den goda egenskapen att mindre än vanliga trä-trossbottnar fortplanta ljudet, torde också vara bekanta. Det är naturligt, att i den mån användningen af sådana nya konstruktionssätt och materialier blir allmännare, i samma mån blir det äfven nödvändigt att fullständiga undervisningen derom.

Jag tror därför, att tillräckligt starka nya skäl finnas för denna kammare att nu bevilja detta anslag. Om man besinnar, hvilka ofantliga summor, som årligen användas i vårt land för uppförande af så väl enskilda som offentliga byggnader, äfvensom för jernvägar, broar och vattenbyggnader, så torde vara uppenbart, att det icke kan vara förenligt med god hushållning att vägra ett så måttligt anslag som det nu ifrågasatta, för att vid rikets enda tekniska högskola förbättra undervisningen just i byggnadskonst.

Jag vågar därför, herr talman, anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Häruti instämde herrar *Werner, Sandwall, Lyth, Björck* och *Larsson* från Upsala.

Herr Sven Nilsson anförde: Då det nu föreliggande betänkandet innehåller 93 punkter, och vi ännu icke hunnit längre än till den 24:de, tror jag, att kammaren är bäst belåten med att slippa höra några långa föredrag. Jag skall därför endast i all korthet söka vederlägga ett skäl, som den föregående talaren framhöll.

Han ansåg, att ett synnerligen viktigt skäl tillkommit sedan frågan sist förevar för att nu bevilja det begärda anslaget, och att det skulle ligga deri, att tekniska högskolan nu fått en ändrad läroplan. Jag kan för min del icke gilla detta skäl. Ty skulle endast den omständigheten, att en läroplan ändras, vara ett skäl att bifalla liknande framställningar, så skulle vi snart få se, huru alla dylika institutioner skulle förändra sina läroplaner och som skäl härför ingå till Riksdagen med begäran om anslag till nya tjänster och högre löner.

På de skäl, som af utskottet blifvit anförda, anhåller jag således om bifall till dess förslag.

Herr Gibson: Det må väl vara sant, att, då vi ännu icke hunnit längre än till den 24:de punkten i detta betänkande, det icke kan vara lämpligt att uppträda med några längre anföranden, men då

Ang. ifrågasatt anslag till ett lektorat i husbyggnadskonst vid tekniska högskolan. denna fråga är af ganska stor betydelse för det läroverk den berör, anser jag det icke vara rätt att nästan helt och hållet halka förbi den, utan att egna den en väl förtjent uppmärksamhet.

(Forts.) Hvad beträffar undervisningen vid tekniska högskolan inom de båda byggnadsskolorna der, hvilka omfatta en 4-årig kurs, så uppehålls den vid väg- och vattenbyggnadsafdelningen genom en professur och ett lektorat i geodesi och vid arkitekturskolan genom en professur och två extra lärare i ornamentik och modellering samt gemensamt för begge skolorna finnes ett lektorat i allmän byggnadslära, husbyggnadskonst och byggnadsstatik, och det är om detta lektorat, hvarom nu är fråga. Att finna en person, som i sig innefattar tillräckligt afvägda kunskaper för att undervisa i alla dessa tre läroämnen har redan från början, då lektoratet kungjordes ledigt, visat sig nästan omöjligt. Då för första gången denna plats var kungjord ledig, anmälde sig nemligen icke en enda sökande. Man måste då ingå till Kongl. Maj:t med begäran, att lektoratet måtte så fördelas, att undervisningen uppehålls genom en lektor i allmän byggnadslära och husbyggnadskonst och en extra lärare i byggnadsstatik. Detta bifölls äfven af Kongl. Maj:t år 1877. När så ifrågavarande lektor 1882 begärde afsked, fans det ingen kompetent sökande till platsen bland dem, som anmälde sig. Styrelsen för tekniska högskolan uppdrog då åt den mest kompetente af sökandena att uppehålla lektoratet under ett år samt anmodade lärarekollegiet att utreda frågan och inkomma med förslag till frågans lösning. Kollegiet föreslog då att fördela undervisningen på en t. f. lektor i byggnadslära och byggnadsstatik samt på en extra lärare i husbyggnadskonst. Detta medgaf äfven Kongl. Maj:t och föranledes häraf en kongl. proposition till 1884 års Riksdag, då Kongl. Maj:t äskade anslag till två lektorer, en i allmän byggnadslära och byggnadsstatik med en lön af 4,000 kronor, hvaraf 1,300 kronor i tjänstgöringspenningar, och en i husbyggnadskonst med lön af 3,000 kronor, hvaraf 1,000 kronor i tjänstgöringspenningar. Detta förordades af statsutskottet, dock med den skilnad, att lönen för sistnämnde lektor skulle bestämmas till endast 2,500 kronor, hvaraf 800 kronor i tjänstgöringspenningar.

Det var en talare i dag på förmiddagen, som uttalade önskvärdheten af, att statsutskottet så mycket som möjligt måtte vara konsekvent, samt uppgaf, att det alltid sökte vara det. Jag önskar också, att statsutskottet i denna fråga ville hylla samma konsekvens som år 1884, då det yttrade följande:

»Af den sålunda lemnade redogörelsen för skälen till förevarande framställning framgår, att undervisningen i de viktiga och för det praktiska lifvet angelägna läroämnen, om hvilka nu är fråga, icke kan behörigt upprätthållas utan förstärkning af lärarekrafterna.»

Så uttalade sig statsutskottet då, ehuru det fans 7 reservanter mot utskottets förslag, hvilka icke motiverade sin reservation. Nu har statsutskottet emellertid afstyrkt samma framställning hufvudsakligen på grund af de skäl, som anfördes vid 1884 års riksdag. Kongl. Maj:ts framställning bifölls då af Första Kammaren utan diskussion och afslogs af Andra Kammaren efter en kort diskussion af skäl, som då skulle vara talande och bestämmande för denna frågas slutliga afgö-

görande. Hvilka voro då dessa skäl, som kunde så inverka på frågan, att, ehuru statsutskottet tillstyrkte och ansåg anslaget nödigt samt Första Kammaren bifallit detsamma, Andra Kammaren afslog det, så att förslaget sedan föll vid gemensam votering? Jo, dessa skäl, som på sätt och vis återopats i detta betänkande, anfördes först af en talare på kristianstadsbänken, som sade, att så fattigt är vårt land väl icke, att vi icke skulle hafva personer i stånd att undervisa i 3 läroämnen. Vidare var det ett skäl, att man icke kunde förstå, huru tekniska högskolan på en gång kunde komma fram med så många framställningar om lärarekrafternas ökande, och slutligen anförde en talare på norrlandsbänken, att, då tekniska högskolan 1875 egde 279 elever och undervisningen vid denna tid kunde uppehållas af en lärare i alla tre ämnena, borde äfven 1884, då elevantalet endast var 168, detta kunna gå för sig. Alla dessa skäl synas mig hafva i det närmaste upphört att ega giltighet. Tekniska högskolan har nu icke begärt ytterligare lärarekrafter, utan regeringen har endast sökt att lösa den sedan 12 år på dagordningen stående frågan att tillförsäkra denna högskola ett erforderligt lektorat i husbyggnadskonst. Elevantalet har nu uppgått till 192, hvartill komma 45 extra elever, tillsammans 237 och har alltså betydligt ökats sedan 1884. Hvad det tredje skälet beträffar, att vi icke äro så fattiga, att vi icke kunna finna en lärare, som kan undervisa i tre ämnen, så är nog detta äfven förhållandet, hvilket visar sig af det faktum, att man ej fått kompetente sökande när de behöfts till denna tjänst, hemmastadde i alla dessa tre ämnen. Väljer man bland dem, som erbjuda sig, en person, som egnat sig åt väg- och vattenbyggnadsfacket, så är denne icke hemmastadd i husbyggnadskonst. och föredrager man åter den, som är inne i arkitektväsendet, så känner han nog till allmän byggnadslära, men icke de delar af nämnda ämne och af byggnadsstatiken, som kunna hänföras till väg- och vattenbyggnadskonst. Talande skäl finnas sålunda för att särskilja undervisningen i dessa ämnen och icke heller fortfara såsom hittills att låta undervisningen i husbyggnadskonst bestridas af en extra lärare. Jag anser det mycket beaktansvärdt att åstadkomma rättelser i dessa missförhållanden, och därför yrkar äfven jag bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Med herr Gibson instämde herrar *O. Melin, E. V. Carlson* och *Winkrans*.

Herr Petersson i Runtorp: Utom de skäl, som redan framhållits för bifall till till utskottets förslag, vill jag nämna, att jag tycker, att byggnadskonsten redan nått en sådan utveckling i Sverige, att icke mycket vidare kan åstadkommas för att pryda husen, vare sig ut- eller invändigt. Dessa prydnader draga dessutom stora kostnader med sig. Deri finner jag ett ytterligare skäl för att yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet *Wennerberg*: Jag har icke varit i tillfälle att från början åhöra diskussionen om denna fråga, men jag tager för gifvet, att den förste äfven-

*Ang. ifrågasatt
anslag till ett
lektorat i hus-
byggnadskonst
vid tekniska
högskolan.
(Forts.)*

Ang. ifrågasatt som den näst siste talaren uttömt allt, som i saken kunnat eller be-
 anslag till ett höft sägas. Det kan därför icke falla mig in att nu möjligen riskera
 lektorat i hus- att för kammaren upprepa detsamma. Jag vill blott nämna en sak,
 byggnadskonst och det är, att det skäl, utskottet anfört för sitt afstyrkande af Kongl.
 vid tekniska Maj:ts proposition, kan jag icke finna vara fullgiltigt. Sedan år 1884
 högskolan. äro åtskilliga år förgångna, och — hvad mera är — några nya skäl
 (Forts.) behöfva icke framdragas, då de gamla skälen, som äro goda, ännu
 icke blifvit vederlagda. Man har önskat i detta fall likasom i så
 många andra — och derom säger jag ingenting — att inbespara ett
 anslag. Detta är fullkomligt rätt, om anslaget befinnes onödigt; men
 vi böra i allmänhet lita litet mera på hvarandra; den ene förstår en
 sak bättre än den andra o. s. v. Jag måste lita på de sakkunnige
 män, som sköta denna institution, åt hvilken Riksdagen redan beviljat
 rikliga anslag. Säga de, att det icke längre går, som det borde, med
 undervisningen, tror jag Riksdagen med mig böra vara ense derom,
 att, kan detta hjälpas upp med det lilla anslag, som här begäres på
 ganska goda grunder, så gör Riksdagen fullt rätt i att bevilja detsamma.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr vice
 talmannen, enligt de meningar som förekommit, propositioner, dels på
 bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag derå och bifall i
 stället till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och fann herr
 vice talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja be-
 svarad. Votering blef begärd, hvadan en omröstningsproposition af
 följande lydelse uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i 24:de punkten af
 utlåtandet n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan,
 bifallit Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen, i vanlig ordning företagen, visade 101 ja mot 60
 nej; och hade alltså utskottets hemställan bifallits.

Ang. anslag
 till tekniska
 skolan i
 Stockholm.

Punkten 25.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att för upprättande vid tekniska
 skolan i Stockholm af en särskild maskinyrkerskola måtte till aflönings-
 förmåner åt föreståndare och lärare enligt fördelning, som af Kongl.
 Maj:t i hufvudsaklig öfverensstämmelse med i statsrådsprotokollet öfver
 ecklesiastikärenden den 12 januari 1889 angifna grunder godkändes,
 beviljas på ordinarie stat 6,000 kronor;

att till utvidgning, på sätt i nyssnämnda statsrådsprotokoll när-
 mare förmlades, af undervisningen i skolans nuvarande afdelningar
 måtte beviljas på ordinarie stat 2,250 kronor;

deraf 1,750 kronor till tekniska afton- och söndagsskolan,

deraf 250 kronor till tekniska skolan för qvinliga lärjungar, och
 » 250 » till byggnadsyrkesskolan;

att till anordnande vid skolan af en undervisningskurs för utbildande af teckningslärare måtte beviljas ett ordinarie anslag af 1,500 kronor; samt

att till förhöjning af anslaget för underlärares aflöning samt anslaget till inventariers inköp och underhåll äfvensom för anordnande af kemiska laborationer, allt vid ifrågavarande skola, måtte, enligt i ofvanberörda statsrådsprotokoll närmare angifven fördelning, beviljas på ordinarie stat 5,400 kronor.

Med anledning af denna Kongl. Maj:ts framställning hemstälde utskottet under *mom. a)* af förevarande punkt:

att Riksdagen måtte på ordinarie stat bevilja

» *dels*, för upprättande vid tekniska skolan i Stockholm af en särskild maskinyrkesskola, till aflöningsförmåner åt föreståndare och lärare enligt fördelning, som af Kongl. Maj:t i hufvudsaklig öfverensstämmelse med i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 12 januari 1889 angifna grunder godkännes, 3,000 kronor;

dels till utvidgning, på sätt i nyssnämnda statsrådsprotokoll närmare förmäles, af undervisningen i tekniska skolans i Stockholm nuvarande afdelningar 1,125 kronor,

deraf 875 kronor till tekniska afton- och söndagsskolan,

» 125 » till tekniska skolan för qvinliga lärjungar och

» 125 » till byggnadsyrkesskolan;

dels till anordnande vid tekniska skolan i Stockholm af en undervisningskurs för utbildande af teckningslärare 750 kronor; och

dels till förhöjning af anslaget för underlärares aflöning samt anslaget till inventariers inköp och underhåll äfvensom för anordnande af kemiska laborationer vid tekniska skolan i Stockholm, enligt i oformälda statsrådsprotokoll närmare angifven fördelning, 2,700 kronor,

allt under vilkor att Stockholms stad till hvarje särskildt nu angifvet ändamål bidrager med ett anslag till lika stort belopp, som det Riksdagen anvisat.»

Efter föredragning häraf anförde:

Herr Nyström: Här föreligger ett ärende, som i visst afseende är af väsentligen annan beskaffenhet än de ärenden, som förut i dag diskuterats. Jag tror mig hafva skäl att säga, att statsutskottets förslag i denna fråga i Stockholm väckt en temligen allmän förstämning. Man har icke funnit den tanken vare sig rådlig eller ekonomiskt riktig, att i ett fall, sådant som detta, sammankoppla statens bidrag med kommunens bidrag eller att göra statens bidrag till ett såsom nyttigt och nödvändigt ansedt ändamål beroende af kommunens eventuella bidrag. Man har icke heller funnit sig öfvertygad af de skäl i detta afseende, som statsutskottet i sitt betänkande anført. Der påminnes först, att ett stort antal af eleverna i här ifrågavarande skola skulle tillhöra Stockholm — jag tror omkring 70 procent. Förutom det att från annat håll en annan procent angifvits, är att märka, att denna siffra säger ingenting. Ty eleverna vid denna skola låta under sin

Ang. anslag
till tekniska
skolan i
Stockholm.
(Forts.)

studietid mantalsskrifva sig i Stockholm, men både förut och efteråt tillhöra de andra kommuner; och den omständigheten, att de under studietiden äro mantalsskrifne i Stockholm, kan icke styrka, att ett så stort antal af dem verkligen tillhör Stockholm, som man vill låta påskina.

Vidare har man icke funnit sig öfvertygad af den parallel, som statsutskottet uppdragit mellan denna skola samt väfskolan i Borås och fackskolan för finare smides- och metallindustri i Eskilstuna. Det är nemligen uppenbart, att på de sistnämnda ställena gäller det undervisningsanstalter, som stå i nära samband med någon lokal industri och som de vederbörande orterna hafva särskild anledning att uppmuntra. Men så är icke fallet här. Icke kan man säga, att denna maskin-yrkesskola eller dessa kemiska laborationer stå i sammanhang med något särskildt stockholmsintresse eller äro särskildt Stockholm till gagn och nytta, såsom fallet är för de respektive orterna med de nyss omnämnda skolorna. Man kan således icke erkänna denna parallel såsom något bevis för riktigheten af statsutskottets åsigt.

Jag vill dessutom påminna om, att Stockholms stad till denna skola redan gifvit temligen rikligt bidrag, i det den med 160,000 kronor bidragit till byggnaden, hvartill kommer en från Stockholm här rörande donation på öfver 45,000 kronor. Men dessa erinringar, som jag gjort om elevernas mantalsskrifningsort, om det förhållandet, att själfva ändamålet med skolan icke afser något särskildt intresse för Stockholm samt om de bidrag, som Stockholms stad lemnat, utgöra långt ifrån de viktigaste och mest afgörande skälen mot utskottets framställning. Ty den omständigheten, som väckt mest betänklighet i Stockholm, är den, att man, då det gäller ett bevisadt statsändamål, vill göra vinnandet af ett sådant ändamål beroende derpå, huru vida en kommun vill eller icke vill till detta ändamål lemna bidrag. Sedan det är utredt, att det är ett statsändamål, som föreligger, bör väl staten derom draga försorg och icke göra uppnåendet af sin afsigt beroende på en kommuns senare votering. Af denna anledning har detta statsutskottets förslag i Stockholm mottagits med mycket blandade känslor, och jag tror, att de skäl, statsutskottet anfört för sin åsigt, icke äro hållbara.

Jag har under sådana förhållanden ingen annan utväg än att, i öfverensstämmelse med hvad jag tror hafva skett i Första Kammaren, yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Häruti instämde herrar *Lindmark, E. V. Carlson, A. V. Carlson, Björck, Billing, Lyth* och *Söderblom*.

Herr Sven Nilsson yttrade: Det var något egendomligt att höra, att begäran om bidrag från Stockholms kommun med detta lilla anslag till tekniska skolan i Stockholm mottagits med blandade känslor i hufvudstaden. Jag hade verkligen knappast trott, att så skulle vara fallet. Ty det vill jag säga, att hvad man än vill anse denna skola för, så är den naturligtvis i främsta rummet till fördel för Stockholms kommun. Det är icke bevisadt, att det är ett statsändamål, för hvilket den är inrättad, och den är det alldeles säkert icke heller. Den är in-

rättad alldeles på samma sätt som dylika skolor i andra städer, och jag kan icke förstå, hvarför Stockholms kommun, som är den största och rikaste i landet, skulle vara fri från att lemna bidrag till en sådan skola. Den staden har väl inga privilegier på att hafva alla möjliga inrättningar här förlagda, som äro företrädesvis till fördel för kommunen, utan att bidraga till dess uppehållande den som andra. Det finnes ingen rimlighet i ett sådant påstående. Det är visserligen sant, att Stockholms kommun lemnat 160,000 kronor såsom bidrag till byggnaden, samt att en donation på 45,000 kronor kommit skolan till godo, såsom den föregående talaren nämnde. Men vi må komma i håg, hvilket bidrag staten lemnat till byggnaden, som är betydligt större, och äfven tänka på de anslag, Riksdagen årligen gifvit till skolan, som nu uppgå till 85,000 kronor. I andra fall är det ju så, att, då man vill inrätta sådana tekniska yrkesskolor eller hvad namn de nu än hafva -- den stad eller kommun, der skolan är belägen, får lemna hälften af det årliga anslag, som Riksdagen beviljar; och skulle man derföre vara fullt rättvis, skulle Stockholms stad icke slippa undan med detta lilla anslag, som nu begäres, utan få derutöfver deltaga med hälften af de 85,000 kronor, som Riksdagen redan årligen gifvit ut för detta ändamål. Det vore i konsekvens med hvad andra kommuner få lemna. Det är litet egendomligt, att, då vi helt nyligen beviljade anslag åt Eskilstuna för en sådan skola, vi då icke från stockholmsbänken fått höra talare uppträda med yrkande, att denna kommun skulle helt och hållet slippa ifrån att lemna något bidrag, men då ansågs det vara rättvist. Jag tror icke, att det är rimligt, att man från stockholmsbänken försöker skydda sin stad för utgifter för sådana ändamål som detta, deri kommunen har ett så ofantligt stort intresse och så stor fördel, då andra kommuner få vidkännas stora kostnader derför. Vi hafva fått en uppgift om elevernas vid tekniska skolan i Stockholm hemort, som är intagen i betänkandet. Man bestrider nu denna uppgifts rigtighet, och påstår, att de flesta eleverna dels äro inflyttade från landet och dels, när de efter någon tid lemnat skolan, i de flesta fall söka sin verksamhet på andra ställen än i Stockholm. Men är det så, så lär det väl vara alldeles på samma sätt med eleverna i alla de öfriga tekniska skolorna eller fackskolorna. Icke stanna de elever, som utbildas i Eskilstuna, Malmö eller Borås, i dessa städer all tid. Det är alldeles orimligt att tänka sig ett sådant förhållande. I detta afseendet är det således precis på samma sätt i dessa skolor som i Stockholm. Det finnes elever dels från städerna dels från landsbygden, hvilka inträda i dessa skolor, och sedan sprida de sig öfverallt i hela landet, till och med är det ej så få som bosätta sig i hufvudstaden. Man kan således icke äfven i detta fall säga, att det föreligger något särskildt skäl, hvarför Stockholm skulle vara fri från denna utgift. Och då Första Kammaren redan antagit det förslag, som föreligger, föreställer jag mig, att man i Andra Kammaren, i konsekvens med hvad man gjort för de små städerna, bör tillämpa samma grundsats för Stockholm som för dem. Är det så, att Stockholms kommun icke vill hjälpa till med att underhålla denna skola, som är erkänd som den bästa af det slaget, skulle det icke förundra mig, om Riksdagen gör hufvudstaden likställd med andra städer, der sådana skolor finnas och beviljar

*Ang. anslag
till tekniska
skolan i
Stockholm.*

(Forts.)

Ang. anslag
till tekniska
skolan i
Stockholm.
(Forts.)

endast hälften af det anslag, som nu årligen utgår, under samma vilkor som nu uppstålts att staden ger lika mycket, och vi finge då se hvad Stockholm skulle säga. Är skolan icke kärare för Stockholm än att den nekar bidrag, må den då vara som den är.

Jag anhåller om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Höglund: Man må resonnera huru mycket man vill om, att här är fråga om en skola, och att Stockholm har skyldighet att bidraga till dess underhåll, så är det dock ett särskildt förhållande med denna skola. Den är icke en skola i vanlig mening, utan snart sagdt en högskola för våra yrken och industrier. Då är det ju klart, att det ändamål, som den verkar för, måste vara ett statsändamål.

De uppgifter, som utskottet anfört beträffande mantalsskrifningsorten för de personer, som besöka tekniska skolan, kunna ju vara rigtiga. Men om vi utgå från en annan synpunkt och fråga, hvar alla de personer, som gå i den skolan, äro födda, då blir det ett helt annat procenttal. Det är nemligen 70 å 75 procent af eleverna, som äro födda i landets olika delar. De komma till Stockholm såsom unge män för att praktisera och finna den utmärkta tekniska skolan, der de kunna få inhemta grunderna för sina respektive yrken under ett eller annat år, somliga gå längre, somliga kortare tid. Icke stanna de sedan qvar i Stockholm. Nej, de sprida sig öfver hela landet, det veta vi litet hvar. Hufvudstaden är ju snart sagdt hjertat för industrien, synnerligast handtverksindustrien, som der får sina förkunskaper och den tekniska bildning, som den behöfver. Dessa kunskaper spridas sedan i hela landet. Är sådant ett ändamål, som uteslutande rör Stockholm? Jag tror icke det utan jag tror, att det rör hela landet. Hvad är då naturligare, än att en sådan skola finnes och underhålles på statens bekostnad? I andra länder uppoftas hundra- och tusentals kronor många gånger om just för dylika skolor.

Såsom redan blifvit nämnt, kunna skolorna i Borås och Eskilstuna alldeles icke ställas i någon jämförelse med den tekniska skolan i Stockholm. De förstnämnda skolorna äro blott fackskolor för ett enda yrke. Borås har sin väfnadsindustri, Eskilstuna sin smidesindustri, och det är ju uteslutande dessa, som der tillgodoses. De höra till samhället, äro fastvuxna vid samhället; det är en stor skillnad. För öfrigt kan man ju säga, att litet hvar i sina respektive hemorter få bidraga till någon liten teknisk skola. Vi hafva ju här i Stockholm en, som haft tusentals elever, nemligen den s. k. borgarskolan, som helt och hållet underhålles af Stockholms invånare, dock mera på frivillighetens väg. Det är en underafdelning af den tekniska skolan; men sedan denna sistnämnda helt och hållet blifvit en skola för yrkena, hafva dessa skolor blifvit helt och hållet skilda åt.

Jag beklagar, om kammaren icke skulle för Sveriges mindre industri vilja göra den lilla uppoffring, hvarom här är fråga. Herr talman! Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Nyström: Endast ett par ord till genmäle mot herr Sven Nilsson.

Jag beklagar, att han icke skänkte gehör åt den framställning,

hvarigenom jag sökte visa, att en parallel mellan dessa skolor i orterna och den i Stockholm icke lämpligen kan göras. Ty det vågar jag påstå, att om i Stockholm skulle finnas en lokalindustri, jemförlig med t. ex. väfnadsindustrien i Borås, och det vore fråga om att till hjälp för denna industri inrätta någon skola, Stockholms stad skulle vara villig icke allenast att deltaga i kostnaden, utan kanske till och med att ensam betala den eller i allt fall åtminstone lemna ett bidrag, fullt jemförligt med det dessa städer gifva åt sina egna skolor. Men jag hemställer om igen, huru vida det på något sätt kan sägas, att desse maskiningeniörer eller de, som få sin utbildning från de kemiska laborationer, hvarom nu är fråga, befordra något särskildt stockholmsintresse, och att deras utbildning således vore af större vigt för Stockholm än för det öfriga landet. Jag påstår, att denna maskinyrnesskola för dessa kemiska laborationer skola komma att verka lika gagneligt för hela landet, och så länge man icke kan jäfva den saken, så föreligga icke några sådana skäl, som kunna andragas i fråga om underhåll af sådana anstalter, som afse att befordra någon särskild lokalindustri, eller att vederbörande kommuner skola deltaga i kostnaden.

Jag vill endast tillägga, att om, på sätt här blifvit antydt, tekniska skolan i Stockholm skulle upphöra, så vore detta visserligen mycket att beklaga och Stockholms stad skulle få sin andel af förlusten. Men denna förlust skulle dock icke på något särskildt sätt komma att drabba Stockholm framför andra orter i landet.

Herr Larsson från Upsala: Det är utom allt tvifvel, att man om denna skola icke har mer än ett omdöme, och det är, att det är en utmärkt skola, som tillfredsställer ett stort behof. Den förtjenar därför också att af staten understödjas. Men jag har svårt att få tag i den synpunkt, hvarifrån man skall se denna skola framstå i en annan dager och intaga en annan ställning än andra dermed jemförliga tekniska skolor. Om man vill gå något utöfver det kunskapsmått, som bibringas eleverna vid de vanliga tekniska skolorna, så har denna skola just icke så stor betydelse, ty då kan man lika gerna gå in i tekniska högskolan eller vid fria konsternas akademi. Jag kan likväl icke förstå, hur man kunnat jemföra denna skola med t. ex. väfskolan i Borås. En sådan jemförelse torde icke vara på sin plats, så vida man icke endast fäster sig vid tekniska skolans lägsta afdelningar. Vi hafva tekniska skolor på skilda orter af landet. I Upsala finnes en, som jag särskildt känner till och som är fullt jemförlig med den i Stockholm, endast till sina dimensioner något mindre. Dess underhåll, likasom jag tror äfven de flesta andras, bekostas till hälften af staten och till den andra hälften af kommunen, och byggnaden har uppförts af kommunens medel.

Jag är således fullkomligt med om, att nu ifrågavarande skola bör af staten understödjas, särskildt därför att den är den bästa i sitt slag. Men jag har icke funnit något skäl att göra en särskild undantagsställning för densamma, utan önskar, att den bör likställas med tekniska skolor i allmänhet. Och på denna grund anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

Ang. anslag
till tekniska
skolan i
Stockholm.
(Forts.)

Herr Nilson från Lidköping: Jag har något olika uppfattning med den nästföregående talaren i denna fråga. Jag har mig icke bekant annat, än att de tekniska läroverk vi hafva i Malmö, Borås, Norrköping och Örebro m. fl. ställen äro statsinstitutioner och bekostade ensamt af staten. Den tekniska skolan i Stockholm är ju i alla afseenden lika med dessa, utom i det att den arbetar i vida större omfattning och sålunda äfven med bättre och mer gagnande resultat. Om man nu ställer en sådan fordran på Stockholms kommun, att den särskildt skall bidraga till skolans underhåll mer än hvad den redan gjort genom de betydliga anslag, den lemnat till byggnadens uppförande, så tror jag, att man går utöfver billighetens gräns. Ty i de delar, der denna skola är uteslutande en statsanstalt, bör också staten ensam med densamma taga befattning och sörja för dess upprätthållande. Jag skulle beträffande de lemnade sifferuppgifterna om elevernas hemorter kunna göra den invändningen, som också af den förste talaren gjordes, att då af antalet elever i tekniska afton- och söndagsskolan 582 äro mantalsskrifne i Stockholm och endast 210 i landsorten, så förhåller det sig å andra sidan så, att af skolans elever innevarande år 70 procent äro födda i landsorten och endast 30 procent i Stockholm, oaktadt 70,5 procent äro mantalsskrifne i Stockholm och 29,5 procent i landsorten. Jag tror, att man af dessa siffror får draga den slutsatsen, att en stor del af dessa elever icke egentligen tillhöra Stockholm, utan äro från landsorten, fastän de af en eller annan orsak låtit mantalsskrifva sig i Stockholm, under det de bevista skolan. Låt emellertid så vara, att man, beträffande de två första afdelningarna af skolan, kan säga, att de delvis äro en kommunens angelägenhet, och att således kommunen äfven i någon mån bör bidraga till dessa afdelningars upprätthållande, så kan detta likväl icke på något sätt sägas vara händelsen med de öfriga afdelningarna, nemligen högre konstindustriella skolan och byggnadsyrkesskolan samt den under bildning varande maskinyrkesskolan. Den högre konstindustriella skolan har till uppgift, bland annat, att utbilda lärare och lärarinnor för de allmänna läroverken och seminarierna, och det kan väl icke rimligtvis sättas i fråga, att Stockholms kommun skall betrakta detta som en sin angelägenhet, hvartill kommunen bör lemna bidrag. Jag tror därför, att man icke med skäl kan begära, att Stockholms stad skall bidraga till uppehållandet af en läroanstalt, hvilken nästan uteslutande har att tillgodose ett statsändamål. Det kan också befaras, att Stockholms stadsfullmäktige aldrig skola gå in på att lemna hälften af det belopp, som för sakens genomförande är erforderligt, och att sålunda hela denna fråga, som äfven af utskottet ansetts synnerligen behjertansvärd, skall falla, derest icke Riksdagen ensam beviljar hela anslaget.

Det är för att förekomma en sådan utgång af frågan, som jag för min del på det lifvigaste anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Petersson i Runtorp: Herr talman, mine herrar! Det är märkvärdigt, att man skall behöfva diskutera äfven denna lilla fråga så vidlyftigt som nu skett. Det är också underligt att höra, att Stockholms stad skulle taga denna lilla fråga så hårdt, att den till och med med missmod skulle se, om anslaget till skolan beviljades, på sätt

statsutskottet föreslagit, och detta så mycket hellre, som den tekniska skolan i Göteborg, som är närmast jemförlig med denna, existerar hufvudsakligen dels af inträdesavgifterna och dels af bidrag från staden Göteborg, och det förefaller mig som om man i Stockholm borde taga saken på samma sätt som i Göteborg. Den ifrågavarande anstalten är, jag medgifver det, nyttig; men kommunen bör icke undandraga sig sina förpligtelser att stödja densamma, och hvarför Stockholm i det fallet skulle bilda ett undantag, kan jag icke fatta.

Man har här fäst sig vid, att en stor del af dem, som undervisas i skolan, icke äro födda i Stockholm. Det tror jag nog. Men att de äro mantalsskrifna i Stockholm och således stockholmare är ett förhållande, som vi tagit reda på. Vill man det oaktadt påstå, att de icke tillhöra Stockholms samhälle, derför att de icke äro födda derstädes, så skulle man få den besynnerliga konsekvensen, att, om man upprättade en statistik öfver Stockholms invånare, och från dessa undantog de stockholmare, som voro födda i landsorten, så blefve det helt visst icke många stockholmare kvar. Ty huru många stockholmare äro födda i Stockholm? — Nej de komma hit från landsorten, från alla möjliga håll och kanter, och här bosätta de sig. Då kan man väl icke säga längre att de tillhöra landsorten, utan de äro stockholmare. Det skälet tror jag således icke gäller.

Då nu saken är behjertansvärd och man från Riksdagens sida vill främja densamma, tror jag icke, att Stockholms stad skall uppfatta frågan så ensidigt, att den icke skulle vilja lemna den lilla gård, som här är fråga om och som till högre belopp och utan missmod lemnas ifrån andra samhällen till ifrågavarande sak. Och det tyckes mig vara tillräckligt skäl för att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergman: Jag tror icke, att frågan bör tagas på det sätt, som den siste talaren framstälde. Det har redan blifvit påpekadt, att denna skola består af två olika delar. En del kan sägas hafva ett mera lokalt, ett mera för Stockholm särskildt intresse. Men det finnes också i denna skola afdelningar af den beskaffenhet, att de icke ha det ringaste lokala intresse. Jag ber i det fallet blott få till herrarne framställa följande fråga: Då i dessa afdelningar utbildas lärare i teckning vid de allmänna läroverken och seminarierna, kan det då vara lämpligt, att en sådan institution beror af bidrag från kommunen?

I utskottsbetänkandet har det blifvit framhållet, att flertalet af dem, som åtnjuta undervisning vid tekniska skolan, äro stockholmare, och detta har vidare blifvit berördt af den siste ärade talaren. Han sade, att de voro mantalskrifna i Stockholm. Men detta beror derpå, att flertalet af dem, som besöka skolan, äro arbetare. De komma hit till Stockholm för att genomgå en kurs i skolan, men då de icke kunna uppehålla sig utaf egna tillgångar, söka de under den tid de genomgå skolan, arbete hos arbetsgifvarne i fabriker; och följden blir den, att under de 1 à 3 år, som de uppehålla sig i Stockholm, äro de här mantalskrifna. Men så snart de genomgått läroverket, återvända de till landsorten.

Innan man inslår på den väg, här anvisats, bör man skilja på det, som är ett stockholmsintresse, och det, som är ett allmänt intresse,

*Ang. anslag
till tekniska
skolan i
Stockholm.
(Forts.)*

Ang. anslag till tekniska skolan i Stockholm. och i det fallet har saken erhållit sin belysning genom det anförande, som hölls af talaren från Lidköping.

(Forts.)

Herr Lyttkens: Jag hade icke tänkt att nu begära ordet. Men vid det allmänna motstånd från stockholmsrepresentanterna, hvilket har gjort sig gällande i fråga om detta lilla anslag, kände jag mig manad att, äfven jag, säga några ord.

Här har blifvit framhållet, att blott en del af skolan vore af ett specielt stockholmsintresse. En del medgifver jag gerna är af så allmänt intresse, att staten bör lemna fullt tillräckliga tillgångar för dess upprätthållande. Om det därför vore fråga om att Stockholms stad skulle bestå hälften af kostnaden för hela skolan, då skulle den argumentation, som här gjorts, vara riktig. Men när det nu blott är fråga om ett litet bidrag, så måtte det väl icke vara för mycket för den delen, som är ett rent stockholmsintresse.

Från en annan synpunkt tror jag att det vore nyttigt, om Stockholms stad komme att lemna större bidrag. Ty härigenom skulle man helt visst komma derhän, att skolan icke blefve så dyrbar, som den nu verkligen är. Nu är den till den grad dyr, i förhållande till hvad den uträttar och kunde med bättre och billigare anordningar uträtta, att det vore skäl, att Stockholms stad hade ett ord med i laget, ty då är jag öfvertygad om, att den icke skulle kräfva sådana kostnader, som den nu gör. Om man jemför kostnader för skolan på den tiden, Stockholms stad bidrog till dess underhåll och den hade ett bidrag af staten på extra stat, med de belopp hvartill utgifterna numera uppgå, så skall man förvånas öfver den oerhörda grad, i hvilken pretentionerna på detta håll stigit.

Jag skall icke vidare uppehålla tiden utan kort och godt anhålla om bifall till utskottets förslag, alldenstund jag anser det som en billig åtgärd från Stockholms stads sida att deltaga i kostnaderna för den del af undervisningen, som tillgodoser ett rent stockholmsintresse.

Chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: För hvar och en, som följt med utvecklingen af den tekniska skolan här i Stockholm under senare åren, har det stått klart, att den gått högst betydligt framåt. Den undervisning, som nu meddelas der, är verkligen så beaktansvärd, att, om jag behöfde det, jag skulle yttra mig vidlyftigt om det. Men jag känner, att den har varit besökt utaf statsutskottets ledamöter, och mig är berättadt, att de voro synnerligen belättna med det besöket. Jag har äfven tillsagt rektorn, att han borde inbjuda Riksdagens ledamöter att komma dit någon afton och se huru undervisningen tillgår. Jag tror också, att så har skett. För min del vill jag nämna, att, då jag med stort intresse följde med skolans arbete förra gången jag var departementschef och med samma intresse äfven följt den nu, så kan jag med stor tillfredsställelse bevitna den framfart, som visat sig i alla de särskilda ämnen, som böra förekomma vid denna skola.

Det är också därför som jag med stort bekymmer sett det slut, till hvilket nu utskottet kommit. Icke så, att jag derigenom vill uttala ett ogillande af utskottets åsigt; nej, det gör jag icke. Men jag

fäster, såsom det är billigt, mest afseende vid saken, mindre vid sättet. Jag tänker mig nu således det skolans tillstånd, som skulle uppkomma, om, såsom förefaller mig mest troligt, Stockholms kommun vägrar sitt bidrag till anslaget. Då har det af Kongl. Maj:t begärda anslaget också fallit. Ty här är af utskottet vidfogadt det villkoret, att för att Riksdagen skall gifva hälften, så skall staden gifva hälften. Alltså kunna vi innan årets slut komma till det resultat, att ingenting alls af det begärda anslaget kommer att utgå; och mer än troligt är det, att, om Kongl. Maj:t nästa riksdag kommer och åter igen begär anslag för att på fullt värdigt sätt upprätthålla skolan, så kommer Riksdagens svar att blifva detsamma: »vi gifva ena hälften mot det att kommunen ger den andra». — Men hvad följer? Jo det, att skolan stannar i sin utveckling och inom kort går tillbaka. Nu står hon främst utaf alla af samma art inom riket och har förmåga att gå framåt. Här fattas blott ett obetydligt penninganslag. Det tillstyrkes; men på ett sätt, som nedslår hoppet om dess utbekommande.

Ang. anslag till tekniska skolan i Stockholm.
(Forts.)

Jag vill icke ogilla den framställning, som gjorts utaf statsutskottet. Denna framställning har allaredan vunnit gehör i Första Kammaren, och jag förutser, att här blir samma resultat. Men jag ber kammaren fästa afseende vid den kinkiga belägenhet, i hvilken så väl skolan som ock hvar och en, som lifligt intresserar sig för dess framtid, derigenom skola blifva försatte.

Jag hyser dock ännu ett hopp. Det är litet, men jag *måste* fästa mig vid det. Och det är, att Stockholms stad går in på villkoret i fråga, och att således skolan kan gå framåt. Det är också enda sättet att förekomma skolans afstannande i sin verksamhet och befrämja dess framgång. Jag vill, som sagdt, ej uttala något ogillande hvarken af det motstånd, som tyckes komma ifrån stockholms-sidan, eller af det slut, utskottet kommit till; jag vill blott framlägga det bekymmer, som måste falla på min lott och dernäst alla lärare vid skolan, sedan hela den stora mängden af lärjungar, som der undervisas, och sist en hvar, som inser dess betydelsefulla och gagurika verksamhet.

Herr Sven Nilsson: Det är såsom herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet upplyst, eller att åtminstone en del af statsutskottets ledamöter i år besökt tekniska skolan, och detta är icke första gången, och alltid, när man varit der, har man funnit allting väl ordnad, så att de bästa vitsord kunna gifvas om densamma. Det är naturligtvis icke från den synpunkten, statsutskottet uppställt villkoret för anslaget beviljande eller nedsättning i det belopp för staten, som är begärdt af Kongl. Maj:t. Det är endast och uteslutande från den synpunkten, att man ansett, att Stockholms kommun billigtvis bör bidraga till skolans uppehållande, lika väl som andra kommuner få göra. Det har för min del varit något oväntadt, att herr statsrådet nu skulle uppräda och visserligen icke ogilla men icke heller vara nöjd med det resultat, hvartill statsutskottet kommit. Vid början af debatten om åttonde hufvudtiteln fingo vi nemligen den glada under rättelsen, som till och med gaf sig luft i ett beröm för den frikostighet, som detta utskott, i likhet med sina föregångare, alltid visat emot vetenskap och konst, och han förklarade, att han endast skulle påkalla

Ang. anslag
till tekniska
skolan i
Stockholm.
(Forts.)

ändring i ett par punkter, der han önskade bifall till ringa belopp, och jag tänkte då, att hufvudtiteln skulle gå mycket lätt i kammaren. Jag vet nu ej, huru man skall tolka detta herr statsrådets beröm, då missbelåtenhet från statsrådet redan nu två par gånger mycket starkt uttalats emot utskottet. Det var väl således icke så allvarligt menadt med det beröm, som kom oss till del. Men vi få trösta oss ändå. Jag föreställer mig likväl, att åttonde hufvudtiteln blifvit af statsutskottet vid denna riksdag så behandlad, att man icke skulle kunna ha skäl att, såsom man gjort i kammaren, begära ordet vid hvarenda punkt och yrka bifall till allt hvad Kongl. Maj:t föreslagit. Men det visar sig, att man vill ha allting, som begärts, om det är nödigt eller ej, och om icke en ledamot är missnöjd, så är en annan det, och understöd kommer genast från statsrådsbänken, och faktiskt är, att man vid hvarenda punkt yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag, der ändring af utskottet föreslagits. Man vill ha allt, och hvad än statsutskottet må göra för besparingar, så visar det sig omöjligt att göra alla till pass, och minst regeringen.

Här har emellertid enligt min uppfattning statsutskottet gått en medelväg, som man mycket väl borde vara belåten med, särskildt då Första Kammaren, som icke brukar vara ifrig på afslag å Kongl. Maj:ts förslag, varit med om sådant i åtskilliga fall i detta betänkande.

Det var litet oväntadt att från talaren från Lidköping höra det påståendet, att tekniska skolor i de flesta fall icke hade något understöd af staten. Jag hänvisar honom till punkten 66 af statsutskottets föreliggande betänkande, der det föreslås beviljande af ett anslag å 35,000 kronor, som utgått i flera år, och hvilket anslag utdelas till många tekniska skolor i vårt land mot vilkor, att ett lika stort belopp lemnas af kommunen. Det hade varit mycket lättare för statsutskottet att hänvisa Kongl. Maj:t att använda af samma anslag för ifrågasvarande ändamål. Men just därför att man icke ville minska anslaget till andra tekniska skolor, gaf man med sig härutinnan. Och är det verkligen så som statsrådet anført, att Stockholms kommun icke skulle vilja gå in på detta vilkor, så bör man ha rätt fråga, hvilket intresse Stockholm kan ha för en sådan undervisning. Jag tror icke, att det är så farligt menadt med motståndet från Stockholm. Jag tänker högre om Stockholm, och jag tänker så högt om denna kommun, att jag är öfvertygad om, att den icke skall visa sig så småaktig och vägra detta lilla anslag, i synnerhet om det är så stäldt som statsrådet upprepat, att förutan det anslag, som begärts, undervisningen icke kan gå framåt. Jag vidhåller mitt redan gjorda yrkande.

Herr Nyström: Tror herr Sven Nilsson verkligen, att frågan hänger på de 7,575 kronor, som man begärt af Stockholms kommun? Nej, det betänkliga ligger naturligtvis i principfrågan, hvars omfattning jag för öfrigt i qväll hvarken har rätt eller häg att utförligare framställa. Stockholm har nog ett stort intresse för saken och skulle antagligen af denna anledning vilja bevilja anslag, men jag tror ej att Stockholm bör gifva anslag för ändamål, som erkänts vara statsändamål. Prejudikatet kunde medföra vidtgående följder. Jag vill slutligen göra den påminnelsen, att det förefaller egendomligt, om, när

det från alla håll förklaras, att undervisningen är god och man derigenom vinner ett stort och för hela landet viktigt mål, Riksdagen skulle uppställa vilkor, som kunna föranleda till att detta mål icke kan uppnås.

Ang. anslag till tekniska skolan i Stockholm.
(Forts.)

Herr Sven Nilsson: Jag vill fästa den siste talarens uppmärksamhet derpå, att skulle det vara en farlig princip för Stockholms kommun att underkasta sig utskottets förslag, så är den dock icke farligare för den kommunen än för alla öfriga kommuner, som underkastat sig samma vilkor. De hafva icke varit rädda för denna princip, och jag hade icke väntat, att Stockholms kommun, som är den största och rikaste, skulle se någon fara deri. Derför, och allra mest derför att undervisningen i skolan är god, bör väl icke Stockholms kommun rygga till baka att gifva sitt understöd. Just ur den synpunkten yrkar jag fortfarande bifall till utskottets förslag, ty icke bör väl Stockholms stad, derför att den är den mäktigaste staden i riket, varda fri från samma vilkor, som andra mindre kommuner få underkasta sig.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de meningar, som derunder förekommit, gaf herr vice talmannen propositioner så väl på bifall till utskottets hemställan som på afslag å samma hemställan, i hvad den skilde sig från Kongl. Maj:ts framställning i ämnet, och bifall i stället till berörda framställning oförändrad. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. c.

Bifölls.

Punkterna 26 och 27.

Biföllos.

Punkten 28.

Med föranledande af en inom Första Kammaren af herr *C. von Baumgarten* väckt motion om anvisande af ett förslagsanslag af 50,000 kronor, att ställas till Kongl. Maj:ts disposition för bekostande af sjuksköterskors utbildning, hemställde utskottet under förevarande punkt, att Riksdagen måtte i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, efter vederbörlig utredning och om möjligt i sammanhang med blifvande förslag om provinsialläkare-institutionens ombildning, för Riksdagen framlägga förslag till åtgärder för sjuksköterskors utbildning.

Ang. ifrågasatt anslag till utbildande af sjuksköterskor.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herrar *A. P. Danielson*, *J. Jonson* i Fröstorp, *Lasse Jönsson*, vice talmannen *L. O. Larsson*, *H. Andersson* i Bringåsen, *J. Anderson* i Tenhult och *A. Peterson* i Hasselstad.

Ang. ifrågasatt anslag till utbildande af sjuksköterskor.
(Forts.)

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Danielson: Då jag icke kan vara med utskottet i denna punkt, emedan jag anser, att den motion, som ligger till grund för utskottets förslag, och den motivering, utskottet begagnat, och hvori det gifvit ett erkännande af motionen i hela dess syfte, äro så omfattande, att jag tror, att, om frågan återkommer till Riksdagen för att lösas på sätt motionären och utskottet tänkt sig, Riksdagen då skall rygga till baka. Jag tror därför, att man bör vara skäligen försigtig, då man skrifer till Kongl. Maj:t och begär en sådan sak, som kan leda till så omfattande åtgärder. Säsom herrarne se, har motionären tänkt sig, att sedan sjuksköterskorna blifvit utbildade, skulle i hvarje socken på landet anställas en sådan som ordinarie sjuksköterska, och denna skulle ha lön, boställe och vedbrand och vid sina resor skjutsersättning och dagtraktamente. Det skulle således bli en ytterligare kommunal tjänstepersonal, och det tror jag verkligen är för mycket begärdt. Det kan väl sägas, att man i det fallet kan taga saken något mindre, men då man skrifer till Kongl. Maj:t och icke noga urskiljer hvad man vill, utan uttalar en uppfattning, som går så vidt, tror jag icke annat, än att det kommer att missleda Kongl. Maj:t; och när så frågan kommer åter, skall man finna, att man tagit till alldeles för mycket, så att man icke kan göra något vid saken.

Hade utskottet nöjt sig med att förorda bifall till de två första styckena af motionärens förslag, eller att ett begränsadt antal qvinnor skulle få undervisning någon viss tid, t. ex. högst 1 à 2 år, vid vissa länslasarett eller sjukhus, och att staten skulle bidra med hälften af dessa kostnader och landstingen med den andra hälften, hade jag kunnat vara med om saken. Men då utskottet icke så gjort, utan stödt sig på motionärens hela framställning, tror jag verkligen, att det är för omfattande. Man kan visserligen invända, att utskottet icke lemnat något direkt erkännande af motionen. Det kan nog sägas så, men utskottet har icke heller sagt deremot, och därför kan frågan komma att ses ur en allt för omfattande synpunkt. Det är äfven klart, att så kommer att ske, ty de personer, hvilka ämna utbilda sig till sjuksköterskor, komma naturligtvis att taga reda på frågans uppkomst och hvad motionären och utskottet yttrat och föreslagit och få derigenom anledning att fästa stor förhoppning på en sådan plats. Huru man emellertid ser frågan, tror jag icke heller att kommunerna skulle vara villiga att anställa sådana ordinarie sjuksköterskor. Det är därför jag tror, att man icke gerna kan begära en sådan utredning, som utskottet föreslagit, ty, som jag nämnt, när frågan återkommer i en sådan omfattning, skall Riksdagen, tror jag säkert, draga sig tillbaka. Jag vill därför icke vara med om utskottets förslag.

På dessa i korthet anförda skäl yrkar jag afslag å utskottets hemställan. Jag tror det vara det riktigaste för närvarande, att landstingen taga frågan om hand. Det bör icke heller komma att möta några väsentliga svårigheter för landstingen att anvisa några hundra kronor, så att den person, som vill utbilda sig till sjuksköterska och vinna inträde därför på sjukhus, kan få någon måttlig ersättning och sitt uppehälle under tiden. Vilja några landsting gå ännu längre,

bör det vara deras ensak. I frågans föreliggande skick tror jag dock bäst att afslå utskottets förslag, hvarom jag sålunda gör yrkande.

Ang. ifrågasatt anslag till utbildande af sjuksköterskor.

(Forts.)

Häruti instämde herrar *E. G. Boström, Andersson* i Hasselbol, *Bergendahl, Ericsson* i Norrby, *Petersson* i Hamra, *Erickson* i Bjersby och *Sjöberg*.

Herr Holmgren yttrade: Utskottets förslag till skrifvelse till Kongl. Maj:t i föreliggande fråga anser jag i likhet med föregående talaren mindre välbetänkt. Ty har man en gång arrangerat det så, att man fått utbildade sjuksköterskor, blir nästa fråga att förskaffa platser åt dessa, och det lär väl icke sluta förr, än man får en sådan i hvarje kommun. Utskottet säger: »Den tanke, som ligger till grund för motionärens ifrågavarande förslag, eller att staten skulle kunna befordra sjukvården på landsbygden jemväl derigenom, att den lemnade *bidrag till utbildandet af sjuksköterskor*, som sedermera skulle beredas anställning inom landets särskilda socknar, der de skulle lemna sjuka hjälp och jemväl tillhandahålla allmänheten de mest gängse läke- och desinfektionsmedel, synes utskottet vara i hög grad förtjent af uppmärksamhet. Utskottet föreställer sig nemligen, att läkarne vid utöfvandet af sin verksamhet skulle komma att erhålla högst värderika biträden i dessa sjuksköterskor och att sjukvården på landet jemväl i flera andra afseenden skulle vinna en väsentlig förbättring derigenom, att dylika sjuksköterskor anställdes inom kommunerna». Det vill deraf synas, som om utskottet tänkt sig att få en sådan der sjuksköterska inom hvarje kommun, oaktadt kommunerna redan äro så betungade med utgifter till skolväsende, fattigvård o. s. v., att man icke kan gå längre i detta afseende.

För öfrigt ansluter jag mig till herr Danielsons mening, att i fall landstingen skulle finna behovet af sjuksköterskor påkalladt inom någon ort, så lär det ej möta några svårigheter för landstinget att ombesörja anskaffandet af medel för det ändamålet. — Jag yrkar afslag å utskottets betänkande.

Herr Sven Nilsson: Jag vet, att det föreliggande förslaget icke har så synnerligen stora sympatier i denna kammare. Detta är likväl högst märkvärdigt, ty då det är fråga om sjukvården på landet, höres i allmänhet de allra bittraste klagomål öfver, huru de sjuke der på alla sätt lida af brist på lämplig vård samt huru som det der till och med är mycket vanligt att folk dör i brist på läkarevård. Utskottet hade derfor föreställt sig, att man på något sätt skulle kunna lindra dessa bekymmer på landet och således gått en allmän önskan till mötes, men vill kammaren nu icke gå på den vägen och antaga utskottets förslag i detta afseende, får man väl tills vidare vara nöjd som det är. Men jag har ansett mig böra biträda detta förslag, emedan jag väl känner de klagomål och de behof, som finnas i förvarande fall å landsbygden.

Man har här föreställt sig, att denna fråga skulle få så stora dimensioner, samt att utskottet grundat sina motiv på motionärens fram-

Ang. ifrågasatt anslag till utbildande af sjuksköterskor. ställning i frågan. Men detta är alldeles icke fallet, ty statsutskottet har skrivit bort all den motivering, motionären användt, och således reducerat frågan till de små dimensioner, som den bör hafva. Det behöfves alldeles icke några stora kostnader, ty man kan gå till väga på det sätt, vi föreställt oss inom utskottet, nemligen att vid hvarje lasarett skulle kunna utbildas sjuksköterskor så småningom och med tiden allt fler och fler, utan att man behöfde gifva denna utbildning någon större utsträckning eller derå nedlägga några nämnvärda kostnader. Landstingen kunde naturligtvis också bidraga dertill, såsom den förste talaren sade, men jag tror, att det skulle vara godt för landstingen, om de i detta fall kunde få någon fingervisning från Kongl. Maj:t, i hvilken riktning denna fråga borde ordnas, så att enhet i systemet för hela riket kunde vinnas. Att man i hvarje kommun skulle tvingas att få en sjuksköterska med fast lön, är ju en orimlighet att antaga, och detta har heller aldrig varit utskottets mening, ty det måste ligga i kommunens eget skön att antaga sjuksköterskor eller icke. Det kan icke komma i fråga, att man skulle påtvinga någon kommun en sådan, om den icke ville hafva den. Men ville en kommun antaga en sjuksköterska, finge den göra det; hvarom icke, behöfde den alls icke göra det. Om det blefve såsom här är meningen, är det alldeles uppenbart, att kommunerna skulle kunna komma i tillfälle att få sådana sjuksköterskor, hvilka de nu deremot icke kunna få, i fall de skulle vilja, emedan inga sådana finnas att tillgå. Många af de utbildade sjuksköterskorna skulle frivilligt bosätta sig på landet och der komma att få ganska goda inkomster, utan att någon lön kunde komma i fråga. På det sättet reduceras hela denna fråga, hvilken i sina dimensioner alltså är mycket mera obetydlig, än de två föregående talarne velat göra den till. Det är derför som jag, till den kraft och verkan det hafva kan, nu anhåller om bifall till statsutskottets förslag i denna punkt, allra helst som detsamma redan bifallits i Första Kam-maren.

Herrar *Andersson* i Örsterp och *Nilsson* i Skärhus instämde i detta yttrande.

Herr *Wretlind*: Då jag vid föregående riksdag sjelf väckt motion i samma syfte, som den nu föreliggande motionen, är jag naturligtvis intresserad för, att detta utskottets förslag skall vinna framgång i kammaren. Jag måste förena mig med den siste talaren, och jag tror, att de betänkligheter, som framstälts af de två föregående talarne, äro temligen öfverdrifna. Utskottet har ju, så vida jag håller mig till dess närmaste motiv, icke sysselsatt sig med de olika detaljerna i motionärens förslag, utan endast tillstyrkt en skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t, hvarigenom möjlighet skulle beredas för utbildandet af sjuksköterskor, hvilka sedan kunde göra tjänst i kommunerna på landet. Det är otvifvelaktigt, att dessa sjuksköterskor skulle blifva af stor nytta på landsbygden, i synnerhet på de orter, som ligga på långt afstånd från läkare. Jag vet äfven, att desse läkare skulle med största nöje och glädje se, att sjuksköterskor funnos i de stora distrikten, ty dessa personer skulle vara af stor nytta för läkarne genom att minska behöfvet

af deras sjukbesök och sålunda underlätta sjukvården ganska väsentligt, för att icke tala om att sjuksköterskorna skulle kunna sköta många, som icke ens skulle kunna tänka tänka på att få vård af läkare. Då det på landet ofta nog kan vara 2 till 3 mils väg till någon sådan, ifrågakommer det icke att till tjänstefolket och den fattigare delen af församlingsmedlemmarne vid sjukdomstillfällen hemta läkare. Dessa erhålla nu sjukvård i allmänhet endast, då de ådragit sig större skador vid olyckshändelser, i hvilka fall den skadade afföres till sjukhus; i vanliga sjukdomsfall skötas de af de hemmavarande så godt dessa förstå. Vi veta, att prestfruar och prestdöttrar ofta få göra tjänst i dylika fall. Dessa hafva dock otillräckliga kunskaper härför, och jag föreställer mig därför, att landsbygden borde vara mycket tacksam, i fall denna sjuksköterske-institution der infördes. Jag föreställer mig äfven, att många, utan ringaste tanke på att kunna lefva på detta såsom på ett yrke och ännu mindre för att få en anställning i kommunen, likväl skulle af ren människokärlek gå igenom en sådan kurs, som här föreslagits, på ett sjukhus, för att sedan kunna stå till tjänst vid förefallande behof.

Ang. ifrågasatt anslag till utbildande af sjuksköterskor.
(Forts.)

Hvad det talet beträffar, att det skulle blifva tvång för kommunerna att anställa sjuksköterskor, vill jag endast erinra om, huru som vi haft barnmorskeskolor i öfver hundra år, och att det oakadt finnes många kommuner på landet, som icke hafva sådana hos sig anställda, utan de hafva låtit det gå som det i det fallet gått i far och farfars tid.

Jag har endast velat bemöta de anmärkningar, som gjorts mot det föreliggande förslaget, för att motivera mitt lifligaste instämmande i yrkandet på bifall till utskottets förslag.

Herr Jonson i Fröstorp: Såsom herrarne finna, har jag för min del icke kunnat vara med om att tillstyrka bifall till det föreliggande förslaget, hvilket äfven synes af den vid utskottets betänkande fogade reservation. Skälet dertill är, bland annat, att utskottet sagt i sitt betänkande, att det »ej varit i tillfälle underkasta detaljerna i motionärens förslag någon fullständig granskning». Motionären har likväl begärt ett anslag å 50,000 kronor, och med anledning deraf har utskottet kommit till det resultat, att utskottet föreslagit en skrivelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t behagade efter vederbörlig utredning och om möjligt i sammanhang med blifvande förslag om provinsialläkare-institutionens ombildning, framlägga förslag till åtgärder för sjuksköterskors utbildning. Denna fråga rörer, säger man, icke för närvarande mer än ett skrivelseförslag, och det är väl icke så farligt att lemna sitt bifall härtill, ty dermed är frågan ju icke afgjord. Men, mine herrar, har Riksdagen en gång skrivit i ämnet till Kongl. Maj:t, kan den icke gerna sedan med heder afslå ett förslag, som i den vägen framställes från Kongl. Maj:t, enligt Riksdagens egen begäran. Och följden deraf blifver obligatorisk skyldighet för hvarje kommun att hålla en sjuksköterska, äfven om inga människor der äro sjuka, åtminstone icke så, att de behöfva en sjuksköterska. Vi hafva i vårt land många små kommuner på endast 300—500 invånare. Skulle nu dessa små kommuner hvar och en för sig hålla en sjuk-

Ang. ifrågasatt anslag till utbildande af sjuksköterskor.

(Forts.)

sköterska? Jag tror verkligen, att dessa små kommuner redan förut äro så öfverhopade af kommunala utgifter, att de icke vidare tåla vid att utgifva en sådan lön, som här är i fråga, samt bostad och vedbrand m. m. för en sjuksköterska, som man i allmänhet på landet icke behöfver. Här är ju icke fråga om annat än landsbygden, och der äro människorna i allmänhet mycket friska, hvarför det der är obehöfligt att hålla sjuksköterska i afvaktan på, att personerna der skola blifva sjuka. Man har dessutom många gånger sagt, att då Riksdagen begär, att Kongl. Maj:t måtte framlägga förslag i en viss fråga, kan man icke undgå att i någon mån bifalla detsamma, då det en gång för Riksdagen framlägges. Vi hafva i allmänhet inom kommunerna, och snart sagdt i hvarje kommun, en barnmorska, och henne har man ofta vid sjukdomstillfällena fördel af. Utom hennes egentliga kall kan hon vanligtvis äfven gifva råd och upplysningar beträffande lättare sjukdomar, såsom förkylningar, lunginflammationer m. m., samt lära folket anlägga kalla omslag och dylikt, hvilka omständigheter göra, att man är fullt betjenad med dessa personer och icke behöfver särskilda sjuksköterskor. För min del tror jag, att, om frågan skulle återkomma från Kongl. Maj:t, innehållande en obligatorisk skyldighet för kommunerna att hålla sjuksköterskor, detta blefve så dyrt, att vi icke på landet hade råd dertill. På den grund kan jag nu icke annat än yrka afslag å utskottets föreliggande betänkande.

Herr Persson i Stallerhult: För min del förenar jag mig med dem, som yrkat afslag å den föreliggande punkten. Jag vill fästa herrarnes uppmärksamhet derpå, att under förliden riksdag väcktes en motion i samma syfte som den nu ifrågavarande, samt att denna motion då hänvisades till Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 1, hvilket då afstyrkte motionen. Bland andra skäl härför yttrade detta utskott följande: »Då alltså den fråga, som motionären dragit under Riksdagens behandling, icke synes vara en statens, utan en kommunal angelägenhet, och då den utredning, hvilken man ansett önskvärd, hufvudsakligen skulle åsyfta att gifva landstingen och kommunerna anvisningar för sakens lämpliga ordnande, men utskottet icke finner detta hvarken nödigt eller lämpligt, kan utskottet icke förorda bifall till motionärens förslag.» Dessa skäl talade då så kraftigt för utskottets förslag, att ingen enda mer än motionären höjde sin röst till förmån för ett dylikt förslag, som nu är å bane. Det skulle därför nu förefalla märkvärdigt, om 1889 års Riksdag bifölle samma förslag, som året förut så enhälligt förkastades af Riksdagen. De skäl, som då anfördes för förslaget afstyrkande, tror jag äfven böra kunna gälla nu, och det är äfven på dessa skäl, jag nu yrkar afslag å utskottets betänkande i den föreliggande punkten.

Herr Odell: Då jag för min del icke kan bifalla det föreliggande förslaget, skall jag bedja att med några ord få redogöra för skälen dertill.

Först och främst anser jag, att denna angelägenhet bör vara en kommunernas egen sak, och att på enskild motionärs framställning någon så vidtomfattande åtgärd som den ifrågavarande därför icke

heller bör komma till stånd. Det kan icke gerna tänkas, att, för den händelse denna skrivelse aflätes till Kongl. Maj:t, densamma icke skulle af Kongl. Maj:t påaktas och föranleda förslag från Kongl. Maj:t till Riksdagen i det syfte, som Riksdagen afsett med skrivelsen. Det bör ju vara temligen klart för oss litet hvar. Jag anser dock, som sagdt, att omsorgen rörande anställandet inom kommunerna af sjuksköterskor bör vara en kommunens egen sak, samt att staten icke bör befatta sig dermed, och jag har så mycket mera skäl för denna min åsigt, som vi ju alla äro ense om, att den tunga, som hvilar på våra landskommuner i form af utgifter, redan äro så stora, att många af dem äro färdiga att digna under denna börda. Skulle man nu dertill lägga det plus i utgifter, som nu är föreslaget, blefve förhållandet ju ändå värre.

Man har sagt, att dessa sjuksköterskor skulle blifva till en väsentlig hjälp för kommunerna. Jag hemställer verkligen till herrarne, om vi nu, med våra lätta kommunikationer och till följd deraf ökade tillfällen att få rådfråga läkare, verkligen hafva så stort behof af dessa sjuksköterskor? Här har blifvit sagdt, att läkarne skulle med glädje omfatta den föreslagna förändringen; detta håller icke streck; ty jag tror mig veta, att det icke är på så få ställen, der herrar läkare alldeles icke äro glada, när barnmorskorna äfven i ringaste mån lägga sig i läkarnes angelägenheter och göromål, om det också icke gäller mer än att tillhandtagå någon med den enklaste undervisning i sjukvård. Med kändedom härom torde man kunna påstå, att läkarne nu heller icke skulle blifva så glada, i fall de föreslagna sjuksköterskorna anställdes i kommunerna; och det har till och med uttalats ifrån fackmän, att de alls icke skulle blifva det. Jag kan därför icke se något skäl till, att dessa sjuksköterskebefattningar införas i kommunerna, och detta så mycket mindre, som vi måste medgifva, att läkare nu mera än någonsin finnas i mängd, samt att vi dessutom hafva lätta kommunikationer, hvarigenom läkarne hastigt nog kunna komma de sjuka till hjälp. Jag fruktar för, att den goda afsigten, som motionären haft med sitt förslag, likväl icke skulle, om detta genomfördes, åstadkomma den nytta och den glädje, som motionären föreställt sig.

På dessa enkla skäl anser jag för min del, i likhet med flere föregående talare, att, då en likartad motion så nyligen och enhälligt blifvit afstyrkt, det skulle vara en besynnerlig förändring, Andra Kammaren nu undergått, i fall den nu bifölle ett förslag, som den förra året afslog; och på grund häraf yrkar jag äfven afslag å den föreliggande punkten.

Herr Petersson i Runtorp: Då jag är af olika åsigt med de fleste, som hittills haft ordet i denna fråga, ber jag få yttra några ord i densamma. Jag kan icke, såsom de fleste af desse talare gjort, se, att denna fråga är så farlig eller att den skulle bli så svår att genomföra. Jag kan mycket lätt förstå, att man kan vara rädd för de utskylder, som skulle bli en följd, om man bifölle motionärens förslag i dess helhet. Men oaktadt man låtit påskina, att utskottets förslag skulle leda dertill, tror jag icke att så skulle blifva förhållandet. — Det förvånar mig icke, att de, som bo i närheten af läkare, anse frågan vara onödig. Men så vidt jag har reda på saken — och jag bor

Ang. ifrågasatt anslag till utbildande af sjuksköterskor.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt anslag till utbildande af sjuksköterskor. (Forts.)

temligen långt ifrån läkare — så kan jag försäkra herrarne, att herrarne icke kunna föreställa sig, hvilka svårigheter och hvilket elände man i landsorten har med sjukvården. Läkarna äro verkligen icke ofverallt så tillgängliga, att man kan få dem när man vill, och vidare är det mången gång för de fattige verkligen kämbart och dyrt att påkalla deras hjälp; och jag tror mig icke säga för mycket, om jag påstår, att det är en ganska hög procent af landsbygdens sjuklingar, som får ligga och dö utan läkarevård. Detta borde man behjerta. Och om nu en stor del af herrarne icke behöfver en sådan hjälp, som här är fråga om, så är väl detta icke något skäl att missunna dem, som kunna vara i behof af bättre sjukvård, att få en sådan.

Här har talats om, att utskottets förslag skulle leda derhän, att hvarje kommun skulle bli tvungen att hålla en aflönad sjuksköterska. Det har alls icke varit utskottets mening, att kommunerna skulle få en sådan obligatorisk skyldighet, utan de skulle få slippa, om de icke ville, då det blefve fråga om anställande af en sjuksköterska.

Man har framhållit såsom ett annat skäl mot utskottets förslag, att man ansett frågan vara kommunernas ensak, och att landstingen må draga försorg om dessa sjuksköterskors utbildning. Men, mine herrar, det går icke så lätt inom kommunerna eller för landstingen att anskaffa sådana sjuksköterskor. Sådana skulle nemligen utbildas vid de större sjukhusen, för att de skulle kunna bli ändamålsenliga för sin verksamhet. I landsorten finnas icke så stora sjukhus i allmänhet; en stor del äro tvärt om så små, att det icke är lämpligt att der utbildas sköterskor. Jag hade därför trott, att en medverkan från statens sida i detta fall skulle vara gagnelig för att få dem så kvalificerade, att de gjorde väsentlig nytta. Det måtte väl icke bli särdeles kostsamt för staten och ej heller för landstingen, om de också lemnade något bidrag för ändamålet. Men äfven om så vore, så blefve det ändå till väsentlig nytta för kommunerna på landet; ty der är verkligen brist på sådana sjuksköterskor.

Här har framhållits, att vid förlidet års riksdag en motion sådan som denna blef afslagen, och att detta skulle vara ett skäl att icke bifalla den nu ifrågavarande. Ja, mine herrar, det hafva vi erfarenhet af litet hvar, att första gången som en motion föreligger, är det endast motionären, som talar för den. Andra och tredje gången motionen framkommer, bli dess anhängare flere; och till slut går den igenom. Så hoppas jag det skall gå äfven med denna fråga. Emellertid vill jag icke uppehålla tiden längre, utan slutar med att säga, att jag finner motionen mycket behjertansvärd, och den med anledning deraf föreslagna skrifvelsen oskadlig; och därför yrkar jag bifall till skrifvelseförslaget.

Herr Östberg: Herr talman! Då jag kommer att yrka afslag å utskottets hemställan, så är det ingalunda därför, att jag ogillar den här framställda tanken, att sjuksköterskor skulle anskaffas och anställas inom kommunerna, utan emedan jag anser, att det icke skall vara statens sak att åstadkomma denna sjukvård. Jag tror, att detta vore att gå in på en ny princip, som hvarken vore riktig eller lämplig. Hittills hafva landstingen haft sig ålagdt att ombesörja sjukvården inom

orterna; och jag tror, att så äfven fortfarande bör vara förhållandet. Det är heller icke någon så stor sak, att icke landstingen ganska väl kunna komma ut dermed. Jag tror, att vid de större lasaretten, som finnas inom landet, det skulle bli en ganska billig och lätt sak att få dessa sjuksköterskor utbildade. Skulle mot förmodan landstingen framdeles behöfva någon hjälp i detta afseende, då kan tiden vara inne att påkalla statens bistånd. Jag har därför full anledning att yrka afslag på utskottets betänkande i denna punkt.

Jag vill för öfrigt göra den frågan: hvad har väl denna sak att göra med provinsialläkare-institutionens ombildning? Jag kan icke förstå detta och således icke heller inse, att utskottet haft tillräckligt skäl att sammanbinda den senare frågan med det nu föreliggande förslaget.

Herr *E. W. Carlson* förenade sig med herr *Östberg*.

Herr *Nyström*: I afseende på den siste talarens fråga, hvad denna sak hade att göra med provinsialläkare-institutionens ombildning, vill jag nämna, att sammanhanget mellan dessa frågor torde bero af den nya funktion, som skulle tillkomma provinsialläkarne, nemligen att öfvervaka sundhetstillståndet inom orterna; och det är då gifvet, att alla saker, som inverka på sundhetstillståndet, också kunna sättas i samband med provinsialläkare-institutionen.

I afseende på sjelfva frågan, i hvilken jag ställer mig på samma ståndpunkt som herrar *Sven Nilsson* och *Wretlind*, skall jag för resten endast påpeka, att de, som opponerat sig mot utskottets förslag, i allmänhet fäst sig vid, att detta sannolikt skulle föranleda, att så många sjuksköterskor skulle behöfva anställas. Men detta är ju en sak, som i och för sig skall pröfvas. Huru denna sannolikhetssak skall utfalla, kommer oss nu icke vid. Utbildningen af sjuksköterskor måste staten på något sätt taga om hand. Det är nog för denna fråga att veta, att här finnes i landet ett mycket stort antal sjuksköterskor, som äro fullt sysselsatta, så att det icke kan bli fråga om att inskränka deras antal, utan fastmer att öka det. Och då är spörsmålet endast detta: huru skola dessa utbildas? Skola de vara väl utbildade eller illa? Och det är om detta man nu skulle vända sig till Kongl. Maj:t, att han måtte tillse, huru lämpliga sjuksköterskor må utbildas, så att antalet skall kunna hållas fullständigt. Och det är ännu mera skäl att vända sig till Kongl. Maj:t i detta afseende, då utbildningen af sjuksköterskor nu icke är en så enkel sak som förr, utan de måste ha en hel mängd insigter, som man förr icke ansåg dem behöfva.

Sålunda: sjuksköterskor måste finnas, och detta är ett tillräckligt skäl för motionen. Man kan lemna alldeles å sido det framtida spörsmålet, huru vida det kommer att anställas flera eller färre inom kommunerna. För närvarande gäller frågan blott framställande af en begäran till Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t måtte undersöka hvad som måste göras för att kunna erhålla väl utbildade sjuksköterskor.

Jag anhåller därför om bifall till utskottets hemställan.

Ang. ifrågasatt anslag till utbildande af sjuksköterskor.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt anslag till utbildande af sjuksköterskor. Herr friherre Bonde: Det kan icke nekas, att den föreliggande frågan är ytterst behjertansvärd, och att sjuksköterskor behövas för sjukvården på landsbygden, samt att därför något från statens sida måste göras för att utbilda sjuksköterskor. Jag har emellertid begärt ordet för att framhålla en sak — som en föregående talare redan omnämnt — nemligen det olämpliga och oegentliga uti att, såsom utskottet här gjort, sammanföra två så olika saker som utbildande af sjuksköterskor och ordnande af provinsialläkare-institutionen. Vi hörde på förmiddagen af chefen för ecklesiastikdepartementet, att förslag till provinsialläkare-institutionens ombildning snart är att förvänta till Riksdagen. Det är väl då ytterst olämpligt, att man genom en skrivelse kommer och vill sammankoppla denna helt olika sak med den föreliggande och derigenom undanskjuter lösningen af den viktiga frågan. Jag tycker verkligen, att Riksdagen ofta handskas väl lättsinnigt med frågor, som endast röra skrivelser till Kongl. Maj:t. Är det fråga om ett anslag, det må vara hur litet som helst, då är kammaren tveksam och afslår det ofta nog. Men är det fråga om en skrivelse, så tycker man, att man gerna kan gå in på den. Jag tror emellertid, att man bör besinna sig, innan man skrifer till Kongl. Maj:t så att säga i oträngdt mål, så att man icke genom skrifvelsen förhindrar lösningen af en viktig fråga. Då, som jag nyss nämnde, vi nu fått veta, att lösningen af frågan om provinsialläkare-institutionens ombildning är att snart vänta, så anser jag, att man icke nu bör skriva till Kongl. Maj:t och anhålla, att han i sammanhang med den frågan måtte taga en helt annan i öfvervägande. Jag tror icke, att detta är klokt. Jag tror, att vi derigenom skola undanskjuta lösningen af dessa båda, hvar för sig viktiga frågor.

Det är på grund här af som jag nu vill ansluta mig till de föregående talare, som yrkat afslag å utskottets hemställan.

Herr Farup: Att kammaren blir otålig efter den ganska långa behandling af åttonde hufvudtiteln, som redan förekommit, då vi nu icke hunnit längre än till den 28:e punkten, förundrar mig icke, och jag skall dertför söka fatta mig så kort som möjligt. Jag anser emellertid denna fråga ega sådan vikt, att äfven jag ville lägga några ord i diskussionen till förmån för det vackra och humana syfte, hvori motionen går och som äfven af statsutskottet blifvit behjertadt.

För några få dagar sedan, mine herrar, anslog Riksdagen icke obetydliga belopp, då fråga var om åtgärder till skydd för arbetare inom fabriker. Hvilken utsträckning detta beslut kan komma att vinna och hvilka konsekvenser det kan komma att medföra, det kan ännu icke någon säga. Att det emellertid kommer att påkalla mycket stora oppoffringar, behöfver ingen vara tveksam om. Men jag är öfvertygad om, att det antal arbetare, som i följd af bristfälliga anordningar inom fabriker der taga skada, är försvinnande litet mot det stora antalet människor, som i de mera aflägsna landsdelarne gå under i följd af bristande sjukvård eller olämplig sådan. Nog har man i städerna och sydligare delen af landet lätt tillgång till läkare, men uppe i Norrland bor läkaren vanligen på 6, 8 à 10 mils afstånd från den sjuke, och då är det gifvet, att tiden i allmänhet icke medgifver honom att stanna

länge på hvart ställe. Han gifver då föreskrifter för den sjukes be-
 handling och reser sedan sin väg; men ofta hafva de, som vårda den *Ang. ifråga-*
 sjuke, icke förstånd att tillgodogöra sig läkarens föreskrifter, hvarför *satt anslag till*
 hans besök blir nära nog gagnlöst. Orsaken dertill är, såsom en talare *utbildande af*
 nyss nämnde, helt enkelt den, att läkaren icke är fullt tillgänglig för *sjuksköterskor.*
 den sjuke. I de flesta fall skulle vanliga sanitära åtgärder uträtta lika
 mycket som ett läkarebesök, men dessa åtgärder förstår man sig icke
 på att vidtaga. Följden är också den, att man på landsbygden vanli-
 gen är föga belåten med läkaren, som härigenom mister förtroendet
 utan sin förskyllan.

(Forts.)

Man har här äfven talat om, att de lätta kommunikationerna
 undanröjt ifrågavarande olägenheter. Ja, det kunna de tala om, som
 fått nytta af dessa kommunikationsmedel; men om man kastar en blick
 på kartan norr om Gefle, skall man finna, hvilka ofantliga sträckor
 der finnas utan någon jernvägsförbindelse. Derför duger icke detta
 skäl för oss der uppe.

Man har äfven velat göra troligt, att denna fråga kan få det om-
 fång, att det kommer att äläggas kommunerna att hålla sjuksköterskor.
 Jag har icke kunnat spåra något sådant hvarken i motionen eller stats-
 utskottets förslag; och icke kan det väl vara meningen, att göra någon
 obligatorisk skyldighet derutinnan för kommunerna. Men dessa skulle
 beredas tillfälle att få sjuksköterskor utbildade, om de så önska. Detta
 är ju motionens syfte.

Man säger, att detta må vara kommunernas ensak. Ja, visserligen
 att anskaffa sjuksköterskor, men icke torde det vara deras ensak att
 bereda dessa tillfälle att utbilda sig. Detta synes mig vara en statens
 angelägenhet. Ur denna synpunkt är frågan förtjent af all uppmärk-
 samhet.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid; jag yrkar på det
 varmaste bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Lasse Jönsson: Jag vill endast framställa den enkla frå-
 gan: skall Riksdagen nu åter legalisera en quacksalvarecorps, sedan man
 nått och jent hunnit med alla möjliga medel bekämpa den, som förut
 fans? Skola vi nu, då läkarecorpsen betydligt förökats, då läkarne
 sjelfva lätt kunna verkställa långa resor och genom annonser eller på
 annat sätt tillkännagifva, att de träffas vid nästan alla jernvägsstationer,
 skrifva till Kongl. Maj:t och begära utbildning af en extra läkarecorps
 på statens bekostnad samt sedan ålägga kommunerna att underhålla
 densamma? Tro icke herrarne, att detta skulle väcka misstro mot
 läkarne? Vi skulle då få en mängd qvinnor, som skulle bedrifva sjuk-
 vård och hafva laglig fullmakt till att göra detta och sälja läkemedel.
 Det är naturligt, att en sådan qvinna skulle kunna handla huru hon
 behagade utan att man kunde vidtaga någon kontrollerande åtgärd
 emot henne. Skulle hon någon gång allt för mycket missbruka sina
 rättigheter, så att kommunen blir missnöjd med henne, flyttar hon en-
 dast öfver till en annan kommun och fortsätter der, ty hon har intyg
 från lasarettet på, att hon är examinerad sjuksköterska.

Nu säger man, att här icke är fråga om att ålägga kommunerna
 någon ny skyldighet. Men i motionen står ju uttryckligen, att hvarje

Ang. ifrågasatt anslag till utbildande af sjuksköterskor. socken skulle hafva en sådan sjuksköterska och bidraga med hälften till hennes bostad, lön och vedbrand. I utskottets utlåtande är detta visserligen borttaget, men då man icke aflåter en skrivelse till Kongl. Maj:t utan motivering, är det klart, att äfven om i skrivelsen en del af den motivering, som anförts i motionen, utslutes, Kongl. Maj:t ändå undersöker på hvilka grunder skrivelsen tillkommit, och sålunda fotar sina åtgärder på de skäl, som finnas i motionen.

(Forts.)

Huru jag än betraktat saken, har jag icke kunnat vara med om utskottets förslag, utan yrkar afslag på detsamma.

Herr Petersson i Runtorp: Herr talman, mine herrar! Jag har begärt ordet blott för att lugna talaren på södermanlandsbänken med den upplysningen, att generaldirektören i kongl. medicinalstyrelsen Almén, hvilken var närvarande i statsutskottet, då det var fråga om att fatta beslut i detta ärende, dervid yttrade, att aflåtande till Kongl. Maj:t af en skrivelse med begäran om utredning i nu föreliggande fråga icke med en enda dag skulle fördröja det väntade förslaget om provinsialläkare-institutionens ombildning.

Mot hvad herr Lasse Jönsson i sitt anförande yttrade om, att det nu för tiden är så godt om läkare, vill jag upplysa om, att det finnes många orter, der man icke kan få läkare att göra sjukbesök, utan att man hemtar dem i droska, och mången gång vägra de att resa, därför att åkdonet icke är nog prägtigt. Det är icke heller så lätt att för sådant ändamål resa åtta till tio mil.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr vice talmannen propositionor så väl på bifall till utskottets hemställan som ock på afslag derå; och fann herr vice talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den senare mening. Votering blef begärd samt anställdes enligt en nu uppsatt, så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren afslår så väl statsutskottets hemställan i 28:de punkten af utlåtandet n:o 9 som den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit utskottets omförmälda hemställan.

Röstsedlarne uppräknades och visade 102 ja mot 38 nej; varande alltså beslut fattadt i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Punkterna 29—32.

Biföllos.

Punkten 33.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att reservationsanslaget till resestipendier samt läroböckers och lärda verks utgifvande måtte höjas från nuvarande belopp, 24,000 kronor, till 30,000 kronor eller med 6,000 kronor, men hemställde utskottet, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Ang. förhöjning af anslaget till resestipendier samt läroböckers och lärda verks utgifvande.

Ordet lemnades till

Chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg, som yttrade: Jag anser det vara min skyldighet, då det nu starkt lider på tiden, att icke vara allt för vidlyftig i försvaret för Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt.

Kongl. Maj:t har begärt en förhöjning i ett anslag, som länge visat sig vara nödvändigt, men ständigt af ett eller annat skäl undanskjutits. Om man läser den kongl. propositionen, så finner man, att af anslaget till resestipendier samt till läroböckers och lärda verks utgifvande en högst betydlig del afgår till andra en gång för alla gifna ändamål, så att endast 13,500 kronor deraf återstå för läroböckers och lärda verks utgifvande. Resestipendier äro, såsom der synes, en gång för alla bestämda åt karolinska institutet och universiteten, likaså anslag åt de senares årsskrifter; och den summa, 13,500 kronor, som derefter är kvar, har länge visat sig otillräcklig att tillfredsställa alla de öfriga behofven. Det är visserligen icke heller nödvändigt att tillfredsställa *alla*. En del skrifter äro, som hvar och en kan tänka sig, icke af den beskaffenhet, att begärda anslag för deras utgifvande böra beviljas, en annan del *kan* undvara det. Är nemligen en lärobok god, så betalar hon sig väl för den, som förlägger den. Men deremot finnas andra skrifter, hvilkas utgifvande *icke* betalar sig. Äfven *med* statsanslag få de fleste unge vetenskapsidkarne ingen ersättning för den lärdom och den möda de nedlagt i sina arbeten, ty dessa äro i allmänhet af den speciella beskaffenhet, att ett mycket litet antal personer läsa och kunna läsa dem. Den, som aldrig så litet tänkt på mängden af de förgreningar, hvarje vetenskap eger, och som sett huru dessa i vår tid allt mera skilja sig och bilda nya forskningsområden, inser lätt, att en enskild person numera icke kan omfatta en enda vetenskap i dess helhet, utan måste fästa sig vid den specialitet, han finner för sig tilltalande, och att den vetenskapsman, som använder sina krafter till ett sådant lärdt arbete, icke kan påräkna någon inkomst deraf, då de personer, som äro nog bildade i hans specialitet för att af den vilja taga kännedom derom, utgöra endast en ringa läsarekrets. Han skulle göra en förlust, som afskräckte honom från dylikt arbete till stort men för vetenskapen, derest han icke erhöle någon hjälp eller uppmuntran. Någon *ersättning* för sitt arbete kan han icke vänta sig, men detta underkastar han sig, blott han har utsigt att få sina direkta omkostnader för arbetet till baka.

Jag skall lemna en tablå öfver, huru förhållandena ställa sig beträffande fordringarna på anslag i detta hänseende. År 1881 begärdes tillsammans 24,000 kronor, år 1882 22,000 kronor och år 1883

Ang. förhöjning af anslaget till resestipendier samt läroböckers och lärda verks utgifvande.
(Forts.)

28,000 kronor. Under åren 1884 till och med 1887 höllo sig fordringarna kring tjugutuseantalet, men stego slutligen till 27,900 kronor. De stego ytterligare år 1888 till 32,000 kronor och utgjorde år 1889 29,200 kronor. Nu är oftast mängden af dessa anslagsbegär förtjenta af uppmuntran, och departementschefen har då ett svårt uppdrag att försöka tillfredsställa dessa med den del af anslaget, 13,500 kronor, som för dessa ändamål finnes kvar. Äfven med den största samvetsgrannhet vid utdelningen får dock lätt en och annan förtjent skrift sättas å sido. — Detta är hårdt för en vetenskapsman, som icke begär någon vinst af sitt arbete, utan endast att få ådagalägga sin duglighet och sina kunskaper i den vetenskap, åt hvilken han egnat sig; och det är för att slippa ifrån de stora svårigheter, som uppstå vid fördelningen af detta anslag, som Kongl. Maj:t af Riksdagen nu äskar denna förhöjning i anslaget. Det är icke heller för tidigt, då sjutton år äro förflyttna, sedan den sista förhöjningen gjordes å detta anslag; och det måste vara klart för hvar och en, som närmare gifvit akt på tidigare och nutida förhållanden, huru kraftigt de vetenskapliga studierna under den tiden utbredt sig och gått framåt.

Kammaren brukar icke vara afvog mot framställningar af detta slag. Det bör äfven ställa sig lätt för ledamöterna i statsutskottet, hvilka sjelfva ärligen äro besvärade med anslagsfordringar af mångfaldig art, att bedöma detta, då de nog också någon gång gerna skulle vilja göra något för afhjelpande af ett känt behof, men icke kunna göra det af frän på erforderliga tillgångar. En departementschef, som är hänvisad till ett visst bestämdt belopp, *måste* vid sina förslag hålla sig derinom, och jag kan, icke endast med ledning af den sista tidens erfarenhet utan äfven från svunna tiders, säga, att fördelningen af ifrågavarande anslag är ytterligt bekymmersam och svår. Mången gång har jag med stor ledsnad måst se en berömlig vetenskaplig sträfvan lemnad utan uppmuntran.

Jag anhåller att kammaren ville behjerta detta och gifva sitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Vidare anförde:

Herr Danielson: Då denna fråga afgjordes inom statsutskottet, var jag icke närvarande; och jag måste säga, att jag i denna sak har en annan uppfattning än utskottet. Jag tycker att här föreliggande talaude skäl för att bifalla Kongl. Maj:ts förslag. Kongl. Maj:t har ansett, att de ifrågavarande 6,000 kronor skulle användas uteslutande till understöd för utgifvande af läroböcker och lärda verk, och det är i den kongl. propositionen bifogade statsrådsprotokollet tydligen uttaladt, att dessa medel icke skulle afses till stipendier åt några personer. Då man sålunda ser frågan från läroverkens synpunkt och vet huru dyrt det är att anskaffa läroböcker, samt sett att mången far eller mor måst taga enda skärften härför, så tror jag, att man godt kan bevilja denna lilla ökning af anslaget. Detta kommer icke en person till godo, utan den stora allmänheten får gagn deraf. Jag anser därför, att skäl finnas, som berättiga att bifalla Kongl. Maj:ts förslag.

Jag vill icke uppehålla kammarens tid. Jag har endast velat säga detta, och jag hoppas, att statsutskottets majoritet i detta fall icke skall allt för mycket hålla på sin åsigt. Anslaget kommer såsom sagdt alla till godo, både vetenskapsmännen och den stora allmänheten, hvars bästa härigenom skulle befrämjas.

Jag yrkar alltså afslag på utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt.

Ang. förhöjning af anslaget till resestipendier samt läroböcker och lärda verks utgifvande.

(Forts.)

Herr Redelius: Jag har naturligtvis icke begärt ordet för att yrka afslag å ett anslag till *lärda* verks utgifvande, utan endast för att uttala en anmärkning i afseende å utgifvandet af nya »*läroböcker*», ty i det hänseendet eger för närvarande ett icke så litet missförhållande rum. Och långt ifrån att någon åtgärd skulle uppstå genom att uppmuntra ett sådant utgifvande af läroböcker, som jag syftar på, tror jag tvärt om, att motsatsen eger rum. Jag vill icke gå in i några närmare detaljer, men jag vet bestämdt, att det gått så till vid vissa statens läroverk, att i *ett och samma ämne*, t. ex. språk, lärjungarne nödgats byta om läroböcker i grammatik tre å fyra gånger, och detta har jag icke funnit lända till nytta vare sig för läroverket eller lärjungarnes undervisning, som icke obetydligt hindrats härigenom. Att utgifva läroböcker på *det* sättet vill jag således icke vara med om; men väl om nya verkliga *behövas* och det gäller att göra *framsteg* och *förbättra* de gamla, ehuru sådana förbättringar väl ej äro behöfliga hvart år. Då menar jag, att en, visserligen icke underhållig, men jemförelsevis svagare lärobok gör mera nytta, om den behålles i flera år under hela kursen, än om man hvarje år skall byta om. Men när man anser nyttigt att byta om lärobok, må då början ske i nedersta klassen med de barn, som begynna ämnet, och låte man dessa sedan behålla den läroboken genom hela läroverket.

Herr Nyström: Jag vill i denna fråga ansluta mig till herr statsrådets framställning. Det är oss alla bekant, att vår vetenskapliga alstring lider under trycket af det förhållande, att vi äro ett litet folk. Vi hafva nemligen icke tillräckligt många köpare för att möjliggöra utgifvandet af dyrbarare vetenskapliga arbeten, och detta är en stor olycka, ty jag vågar tryggt påstå, att här finnes lärdom, skarpsinne och flit samt med ett ord alla förutsättningar för en vetenskaplig verksamhet, men inga köpare, och därför måste denna alstring afstanna, om icke staten träder emellan för att åtminstone så till vida gå de vetenskapliga sträfvandena till mötes, att de nödvändigaste kostnaderna i alla händelser blifva bestridda. Detta vågar jag påstå är så mycket mera behjertansvärdt, som detta vetenskapliga område är ett af de få, som ännu återstå oss, der vi kunna häfda vår nationella ställning och göra det med ära. Det har visat sig, att Andra Kammaren haft känsla och uppfattning af sin uppgift att i sådana fall värna vårt folks ära, och därför hoppas jag, att så äfven nu skall ske.

Jag instämmer i herr Danielsons yrkande.

Herr Sven Nilsson: Om det vore så, som den siste talaren nämnde, att det skulle häfda svenska folkets ära att bifalla detta för-

*Ang. förhöjning af anslaget till resestipendier samt läroböckers och lärda-
verks utgifvande.*

(Forts.)

slag, skulle jag icke kunna motsätta mig detsamma; men jag anser, att detta anslag icke är af den beskaffenhet, att det verkligen står för lifvet att bifalla det. Det är den sista punkten på det ordinarie anslaget; och om herrarne se till baka på alla beslut, som fattats, tycker jag, att kammaren skulle vara nöjd med de anslag, som redan äro beviljade. Det hade kanske varit lika godt först som sist att låta Kongl. Maj:t få allt på en gång utan gemensam votering, ty dit går det i alla fall. Den ene vill ha det ena och den andre det andra, och slutligen får man allt hvad man begärt. Jag tycker verkligen, att man skulle kunnat hafva goda skäl för att uppskjuta ett eller annat af de beviljade anslagen till en annan tid. Är det verkligen så af behovet påkalladt, att det är nödvändigt att bevilja det i år? Icke kan jag föreställa mig, att det är så, som den siste talaren sade, att Sveriges ära skall förlora, om detta anslag uppskjutes ett eller annat år. Då jag varit med om att bevilja så många anslag, som begärts på åttonde hufvudtiteln, kan jag för min del icke annat än hålla emot på denna punkt, till den kraft och verkan det förmår.

Derför yrkar jag bifall till statsutskottets förslag.

Herr Danielson: Ja, herr talman, jag tror, att jag visat, att der det är möjligt att kunna spara, vill jag göra det. Men jag tycker, att vid denna punkt finnas väsentliga skäl, som tala för bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Jag vill dessutom gent emot den siste talaren säga, att så betydliga skäl finnas väl icke till att beklaga sig öfver utgången af de föreliggande frågorna. Jag tycker, att vi ha rätt mycket prutat i det fallet, och säkerligen har intet anslag beviljats, som icke varit högst nödvändigt. Derför kunna vi, enligt min tanke, här göra ett undantag. Den ärade talaren har sjelf sett, att vi fått tag i några snår och hittat på åtskilliga offerbockar; och derför tycker jag, att vi i detta fall kunna låta förslaget slippa ett sådant öde.

Herr Gumælius: Då jag ser, att vid den utan tvifvel grundliga pröfning af denna fråga, som i statsutskottet egt rum, ingen af dess medlemmar från denna kammare funnit skäl att tillstyrka Kongl. Maj:ts förslag, får jag lof att förena mig om det enhälliga afstyrkandet.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad. Efter upptagande af de yrkanden, som blifvit gjorda, gaf herr vice talmannen, enligt dem, propositioner så väl på bifall till utskottets hemställan som ock på afslag på densamma och bifall i stället till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr vice talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den senare meningen. Votering blef emellertid begärd samt företogs enligt en nu uppsatt och af kammaren godkänd så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren afslår statsutskottets hemställan i

33:dje punkten af utlåtandet n:o 9 och bifaller Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. förhöjning af anslaget till resestipendier samt läroböckers och lärda verks utgifvande.

(Forts.)

Vinner nej, har kammaren bifallit utskottets nämnda hemställan.

Omröstningen utföll med 47 ja men 85 nej; hvadan utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Punkterna 34—41.

Biföllos.

Den vidare föredragningen af föreliggande utlåtande uppskötts till nästa sammanträde.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets nedannämnda utlåtanden och memorial:

n:o 54, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter sjömannen Robert Sahlin;

n:o 55, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från kungsladugården Borgholm i Kalmar län; och

n:o 56, med förslag till voteringspropositioner i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande anslagen under riksstatens *fjerde* hufvudtitel.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit tvenne gånger bordlagda.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *A. Kihlberg* under 8 dagar fr. o. m. den 16 dennes,
» *K. E. Holmgren* » 8 » » » 16 »

herr <i>P. G. Petersson</i> i Brystorp	under 10 dagar fr. o. m. den 15 dennes,				
» <i>G. Sundberg</i> från Vexjö	» 10	»	»	» 16	»
» <i>F. Hederstierna</i>	» 10	»	»	» 15	»
» <i>O. Andersson</i> i Lyckorna	» 14	»	»	» 15	»
» <i>J. Eklund</i>	» 10	»	»	» 16	» och
» <i>F. G. Janson</i> i Carlshed	» 10	»	»	» 16	»

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,55 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.